

RAMON Y CAJAL
TORRENT

FALLES
2024

aprender
a crecer

Líderes en rehabilitación

En Aprender a Crecer, ubicados en el corazón de Valencia, nos dedicamos a ofrecer tratamientos de rehabilitación neurológica y física de vanguardia. Nuestro equipo experto se especializa en enfoques personalizados, incluyendo el innovador TheraSuit®.

Comprometidos con el bienestar integral, brindamos a cada paciente un camino hacia la recuperación y una mejor calidad de vida.

- Fisioterapia Método TheraSuit®
- Exopulse neuroestimulación
- Innowalk Pro
- Fisioterapia pediátrica
- Logopeda
- Trastornos del neurodesarrollo
- Estimulación cognitiva, alzheimer y demencia
- Terapia Miofuncional
- Fisioterapia respiratoria
- Tratamiento Ictus

Mellbourne 56, bajo. Parc Central. 46900 Torrent / Valencia
hola@aprenderacrecer.es / www.aprenderacrecer.es
667 517 833 / 961 552 380 / Siguenos en

Falla Ramón y Cajal

Libret 2024

Difusió del llibret
complet

Edita:

Falla Ramón y Cajal

**Coordinació i Versificació
de l'explicació de la falla:**

José Fernando Andreu
Joaquín Requena

Correcció d'estil i lingüística:

Joaquín Requena

Il·lustracions i portada:

José Luis Campillo

Il·lustracions racó infantil:

Sara Pagán

Maquetació:

Maria Company
Andrés Llopis

Treballs d'investigació:

Salvador Císcar
María Company

Racó Infantil:

Sara Pagán
José Fernando Andreu

Dep. Legal:
V-379-2011

DIPUTACIÓ DE
VALÈNCIA

Colze a colze amb els Ajuntaments

LA COMISSIÓ DE LA FALLA RAMÓN I CAJAL DE TORRENT

Expressa el seu agraïment a les persones i entitats, per la seua col·laboració en bé de les Falles, i en particular de la Falla de L'Ermita, perquè amb l'ajuda d'uns i altres s'ha fet possible la publicació d'este llibret.

Este llibret ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat Valenciana per a la promoció de l'ús del valencià.

El present llibret ha participat al concurs de llibrets fallers organitzat per l'OAM Junta Local Fallera de Torrent.

Este llibret participa en els Premis de les Lletres Falleres (www.lletresfalleres.info)

Este llibret ha sigut elaborat íntegrament per membres de la comissió.

Este llibret es pot consultar digitalment a les següents direccions:
www.fallaramonycajal.com
www.llibretsfryc.es

Sumari

4

EDITORIAL
Qui canta el seu mal espanta...
així que, quins son els mals als
quals s'enfronten les falles?

**SALUDA DELS
PRESIDENTS**

9

10

FALLERES I FALLERS
Qui canta el seu mal espanta...
així que, quins son els mals als
quals s'enfronten les falles.?

EXPLICACIÓ DE LA FALLA

Lema de la falla d'enguany
és "Canta i no plores"

23

44

ELS MALS DE LES FALLES

Articles d'opinió : els mals
de les falles

FALLERS BRILLANTS '24

83

86

TREBALLS D'INVESTIGACIÓ

-Origen, història i ús del refrany: "Qui
canta, el seu mal espanta"
-Les dones en les falles de Torrent

PROGRAMA DE FESTES '24

Programació de les Falles
2024, acompanyat dels
millors records de les falles
de 2023

130

Editorial

“Qui canta el mal espanta” és el títol del llibret d’enguany i amb ell, la Falla Ramón y Cajal de Torrent, vol reivindicar tots els valors que la festa de les falles ens ha proporcionat al llarg de tants anys d’història, basats en la divulgació de la llengua, de les tradicions i de la cultura.

Un dels pitjors mals que estem començant a sentir és la indiferència. És sense cap dubte el més roí de tots. Si hem aconseguit posar la festa en un pedestal per a admiració de tot el món que ens visita, sobretot, gràcies als nostres avantpassats, ara no podem ni deguem deixar-nos dur per la inèrcia i acabar amb l’esperit de treball i compromís que sempre ens ha identificat com a fallers i falleres.

Què millor que aprofitar el present llibret per a reflexionar i analitzar el perquè d’este canvi, que per suposat mereix el respecte i la consideració de qualsevol opinió o punt de vista diferent. Tot cap en el món de les falles, com sempre ha sigut, però la nostra festa té uns objectius prioritaris que no podem oblidar, i hem de sentir la necessitat de potenciar-los al màxim per a engrandir-la encara més.

Com sempre, a més a més, el llibret ha de ser un capítol més de la història de la comissió i hem de procurar que l’exercici 2023/24 quede reflectit en el llibret que la falla Ramón y Cajal ha editat enguany, igual que ho ha fet en els més de 50 anys de la seua existència, en el que apareguen tots els protagonistes, així com les anècdotes i experiències viscudes per tots ells.

Així, serà la Presidència múltiple qui faça la salutació oficial, perquè per primera vegada comptem amb cinc Presidents, dues falleres i tres fallers, encarregats de dirigir i controlar les cinc partides en les que s’han distribuït totes les activitats. Es tracta d’un nou organigrama amb el que volem recuperar la força i l’ambició d’anys anteriors.

No es tracta de cap novetat en el món de les falles, però la falla del barri de l’Ermita no dubta en posar en marxa qualsevol iniciativa que potencie la il·lusió, el compromís i la identitat d’una festa única, capaç d’aglutinar els membres de moltes famílies, que en este cas tots ells coincideixen en la manera de vore-la i viure-la.

Tots els membres de la comissió estaran presents al llibret, destacant alguns o algunes un poc més que altres perquè van a rebre un merescut reconeixement pels anys de presència en la nostra comissió. Efectivament, passaran a ser fallers i falleres brillants, no sols per la seua fidelitat, sinó també perquè ens trobem davant de persones amb una gran qualitat humana.

Ara bé, no podem deixar de ressaltar la tristor que sentim perquè enguany no tenim Fallera Major, una situació sense precedents en la història de la falla Ramón y Cajal, i de la que estem recuperant-nos, després de vore com passaven els dies, els mesos i no apareixia cap candidata. El que abans ens provocava pesar per les comissions que ho van sofrir anys arrere, ara estàvem vivint-ho nosaltres sense remei ni consol.

Evidentment, amb este desencant no podíem rendir-nos, perquè la festa ha d'estar per damunt de tot. I així hem procurat adaptar-nos a una nova experiència, basada en la presència dels nostres màxims representants en tots els actes oficials, i la col·laboració de Susi Llópez Mora, la Fallera Major de l'any passat, quan s'ha cregut convenient comptar amb ella en alguna ocasió.

La seua resposta sempre ha sigut d'una acceptació incondicional digna d'admiració i gratitud, igual que la de Carla Requejo Izquierdo, la Fallera Major Infantil de l'any 2023. És per això que, la falla Ramón y Cajal no pot sentir-se més orgullosa de Susi i Carla, les nostres màximes representants de l'exercici 2022/2023.

Menció apart mereix José Mora Andrés, President de l'any 2023, qui ha viscut tan sols un any en el càrrec però que ho ha fet amb la mateixa intensitat de sempre quan ha sigut responsable, pràcticament de totes les parcel·les de l'organigrama de la falla en els més de 50 anys que porta formant part de la nostra comissió. Gràcies i enhorabona.

Amés a més, el llibret destaca de manera especial la crítica de la falla. Una crítica actual, com sempre en forma de poesia, que no té cap desapropiament pel seu contingut i l'autoria d'un poeta. Això sí, des del respecte i les bones formes, buscant ser objectiu en tot moment i per suposat, arrancar un somriure del lector o lectora.

Les falleres i fallers de la comissió, i només ells, aporten les seues opinions sobre el present i el futur de la festa, sense imposar el seu punt de vista, sinó exposant-lo per a que aprofite de reflexió, a fi d'establir nous reptes que ens conviden a seguir treballant com sempre, sense renunciar a canvis de forma però mai de fons.

Es una tradició de fa molts anys que el nostre llibret presente algun treball d'investigació i enguany volem continuar amb este projecte a través de la persona que ens ha il·lustrat amb uns articles que han sigut motiu d'admiració. Ara bé, ja no està sol perquè s'ha incorporat al grup de treball un valuós reforç amb una fallera de la comissió de reconeguda experiència professional.

Som conscients que la major part de les publicacions en Valencià, són els llibrets de falla, i no sols destaquen per la quantitat sinó també per la qualitat de molts d'ells. Quina llàstima que no desperten la suficient motivació per a llegir-los, perquè si ho feren, donaria peu a canviar impressions i d'esta manera, potenciaríem encara més la nostra llengua, que bona falta li fa.

Però si hi ha una part del llibret que provoca entusiasme de tant majors com infantils, és el Racó dels Menuts, l'autor del qual ha sigut reconegut des dels seus inicis amb premis o paraules de suport pel treball realitzat. En esta ocasió, el contingut fa referència a la mar i la necessitat que tenim tots i totes de cuidar-la i protegir-la.

Ara sí que podem parlar de Fallera Major, en este cas, de la comissió infantil. Carla Navarro Llopis, ha fet realitat el seu somni i també el del seus pares i iaïos. A més de portar l'esport en les seues entranyes, va nàixer sent fallera i el seu continu somriure la fa única, perquè no necessita paraules per a manifestar el que sent en cada moment.

No, Carla no ha estat sola en cap moment, perquè un xiquet, Sergio Medina Punzano l'ha acompanyat com a President Infantil en tots els actes, això sí, ben assessorat per la seua mare que ja va ser Fallera Major. Sergio és menut com indica la seua edat, però al llarg de l'exercici ens ha donat una lliçó magistral de com ha de respondre un president a un repte tan exigent.

També vorem en el Racó Infantil la crítica de la falleta, que en este cas serà en forma d'aprenentatge per als menuts i de reflexió per als majors. És la millor lectura que podem oferir per a que arribe al cor de tots els lectors sense tindre en compte edats, perquè només busca entreteniment i formació. I enguany més que mai, perquè hem comptat amb el suport d'una nova artista, que tant de bo seria que fóra per a sempre.

Acabem l'editorial del llibret amb paraules d'ànim per a llegir. Tots els fallers i falleres de l'Ermita, a més d'altres, hem de llegir el nostre llibret, com també han de fer-ho els menuts, i per favor, que no siga una maleïda obligació quan el mestre o la mestra demane llegir un llibre per a treballar-lo després. Com va dir Walt Disney, "Hi ha més tresors en els llibres que en tot el botí de l'illa del Tresor".

Fa catorze anys vaig viure una etapa de dos anys com a president de la falla Ramón i Cajal de Torrent, els quals, van ser dos anys meravellosos i una vivència impressionant que mai no oblidaré.

Ara torne a ser president, però esta vegada d'una forma molt diferent, perquè ho faig amb quatre presidents/es més, com són Maria Andreu, Laura Izquierdo, Raúl Mil i Xavi Hernández. Som cinc presidents/es, una fórmula de gestió diferent que a alguns els pot resultar estranya, però he de dir-vos que està sent una experiència molt positiva, ja que estem els cinc molt units, treballant amb la més grans de les il·lusions per a que la nostra falla funcione el millor possible, i sense ells no podria haver tornat a presidir-la.

També agrair a totes les persones que formen la resta de la directiva, persones que ens estan ajudant i secundant en tot moment, perquè sense el seu treball, esforç i dedicació este projecte no pot emportar-se endavant. Moltes gràcies.

Com bé sabeu, enguany és un any especial a la nostra comissió per no tindre Fallera Major; sembla mentida, però és així. I de vegades és complicat mirar endavant i organitzar una comissió sense la figura més emblemàtica de la festa de les falles. Però a la fi, s'ha convertit en un nou desafiament, amb situacions noves que estem afrontant el millor que sabem, i de segur que amb paciència i compressió per part de tots aconseguirem viure un any inoblidable. Com de segur que ho és per a Carla i per a Sergio, la nostra Fallera Major Infantil i President infantil, que són un encant de xiqueta i xiquet, contagiant-nos constantment de la seua alegria i felicitat, i convertint-se en el nostre major orgull. Moltíssimes gràcies per ser com sou i per compartir la vostra il·lusió amb tots nosaltres. Un fort bes d'agraïment de part dels cinc.

Per acabar, voldria aprofitar estes línies del llibret per demanar disculpes si en algun moment us hem fallat i no hem estat a l'altura, però sobretot m'agradaria convidar-vos a gaudir de cada acte de la setmana fallera, fent de la festa de les falles un referent de convivència i germanor, a fi de que siga el millor dels exemples per a la resta de la societat.

De tot cor, us desitge que passeu unes molt bones falles, esperant que arribe la setmana fallera per compartir amb tots vosaltres la passió per la nostra festa i l'estima a la nostra comissió.

Una abraçada.

José Francisco Requena Piles
President

Saluda de la Presidència

Falleres i Fallers

Arrels: Orígens, principi o causa d'una cosa, i que en el món faller es una referència continua i respectada.

Ball: És el moviment estàtic i en desplaçament que succeeix a l'espai i el temps que es realitza amb una part i tot el cos de l'executant, amb un cert compàs o ritme

Casal: lloc on les diferents comissions es reuneixen al llarg de tot l'any especialment en època de Falles, per a preparar i celebrar les festes.

Desfilada: També passa carrer on tant fallers com falleres llueixen les millors gales.

Laura **Agrelo** Herreros. Raquel **Aguilar** Almenar. Rafael **Alabarta** López. Rocío **Álamo** Amores. Alejandro **Alba** Olmo. Andrea **Albizuri** Vilanova. José M. **Alemaný** Alemany. Raquel **Almenar** Besó. Silvia **Amo** Andrés. Antonio **Andrés** Campos. Marina **Andrés** Campos. José Fernando **Andreu** Alabajos. Eva María **Andreu** Andreu. Alejandro **Andreu** Arnau. Ferran **Andreu** Carratalá. Irene **Andreu** Carratalá. María **Andreu** Carratalá. Celia **Andreu** Chuliá. Joan **Andreu** Chuliá. Pablo **Andreu** González. Federico **Andreu** Higón. Esther **Andreu** Mora. José Fernando **Andreu** Mora. Mª Amparo **Andreu** Mora. Amparo **Andreu** Noguera. Bosco **Andreu** Verdet. Gaspar **Asensio** Olmos. Daniel **Asín** Santamaría. Daniela Regina **Azevedo**.

Joaquín **Bas** Monerris. Alejandro **Baviera** Climent. Amparo **Baviera** Climent. Juan **Benavent** Aleixos. Marta **Benavent** García. Mireya **Benavent** García. Irene **Benavent** Medina. Juan José **Benavent** Roig. Mª Amparo **Benavent** Roig. Mª Carmen **Benavent** Roig. Pau **Benavent** Roig. Asunción **Benlloch** Navarro. Beatriz **Benlloch** Navarro. Mª Dolores **Blanco** Verdet. Mª Luisa **Blanco** Verdet. José Vicente **Botella** Barreda. Natalia **Botella** Del Valle. Gonzalo **Bueno** Fernández. Diego **Bueno** Verdet. Gonzalo **Bueno** Verdet.

José Ramón **Cabrelles** Romero. Mª Amparo **Calvete** Montesa. Alberto **Camacho** Peña. José Luis **Campillo** Ruiz. Raúl **Campillo** Ruiz. Miguel **Cantero** Simó. Isabel **Carmona** Díaz. Mª Dolores **Carrascosa** Requena. Carla **Carratalá** Esteva. María **Carratalá** Ferrandis. Irene **Carratalá** Micó. José Antonio **Carratalá** Pardo. Mª Amparo **Casanova** Mora. Eric **Cebrián** Carmona. Alejandro **Cerezo** Martí. Josefina **Chafé** Grau. Pau **Chiner** Besó. Ruth **Chuliá** Sena. Lucas **Císcar** Felguera. Salvador **Císcar** Juan. Manuel **Climent** Moral. Ana **Climent** Sapena. Lucía **Company** Andreu. Inmaculada **Company** Aracil. José **Company** Aracil. María **Company** Aracil. Gemma **Costa** Vicente. Víctor **Cuevas** Flor.

Alejandro **De Gracia** García. Amparo **De La Encarnación** Barberá. Laura **De La Encarnación** Barberá

E

Estendard: Tros de tela on sol aparèixer gravat l'escut de la institució que representa, y que en el món faller és junt amb la Senyera els símbols de la comissió.

F

Foc: El foc és una reacció química d'oxidació violenta d'una matèria combustible, que aconsegueix el seu màxim esplendor en la nit de la cremà de les falles.

G

Gràcia: Amb l'ingeni davant mesura la sàtira de cada monument faller, objectiu fonamental de la festa de les falles.

H

Humor: L'humor és una manera de presentar, enjudiciar o comentar la realitat, ressaltant el costat còmic, rialler o ridícul de les coses. Imprescindible per a comprendre el món faller.

Jorge **Enguídanos** García. Katy **Esteva** Ibáñez. Ramón **Esteve** Moreno

---

Amanda **Faya** Ruiz. Sandra **Felguera** Romero. Amparo **Fernández** García. Mar **Fernández** García. Santiago **Fernández** García. Mª Carmen **Ferrandis** Puchol. Mª Carmen **Furió** López. Loreto **Furió** López

---

Carlos **Gallego** Andreu. Nuria **Gallego** Andreu. Francisco Javier **Gallego** Puig. Eva **García** Andreu. Francisco **García** Andreu. Inma **García** Barat. Nacho **García** Esteve. Manuel **García** Funes. Pilar **García** Gamero. Ana **García** Gil. Paqui **García** Hurtado. Alba **García** Moratalla. Carla **García** Moratalla. Santiago **García** Sanz. Francisco Agustín **García** Yago. Mar **García** Yago. Sari **García** Yago. Mónica **Garrido** Sáez. Manoli **Gavilán** Gómez. Sergio **Giménez** López. Beatriz **Gómez** Sánchez. Manuel **González** Benavent. María **González** Benavent. Manuel **González** García. José **González** Santamaría. Roberto **González** Santamaría. Jasmyna **Gordillo** Masegosa

---

Javier **Hernández** Antonino. Marta **Hernández** Montero. Álvaro **Hernández** Puchades. Laura Luz **Hernández** Puchades. Francisco Rafael **Herrador** Climent. Irene **Herrador** Ruiz.

Ingeni: Facultat de l'ésser humà per a discórrer o inventar amb promptitud i facilitat. Al món faller es refereix més a l'aspecte graciós de les coses i sempre va lligat a Gràcia.

Llibret: És com es coneix el Llibre faller que recull les vivències de cada any, i com se edita en Valencià, aprofita per a potenciar-lo tan parlat com escrit.

Mascletà: és un acte pirotècnic que conforma una composició molt sorollosa i rítmica que es dispara amb motius festius en places i carrers, normalment al llarg de les festes de les falles.

Ninot: és cadascuna de les figures de cartró i altres materials que amb un missatge crític i burlesc componen una falla.

José Antonio **Ibáñez** Gil. José María **Ibáñez** López. Manrique **Izquierdo** Alepuz. Vanesa **Izquierdo** Bulgarelli. Victoria **Izquierdo** García. Jorge Manrique **Izquierdo** Mullor. Laura **Izquierdo** Mullor.

Mª Carmen **Láinez** Fenoll. Mª Ángeles **Lapeña** Martínez. Beatriz **Leal** Benlloch. Inmaculada **Llópez** Mora. Mª Asunción **Llópez** Mora. Ricardo José **Llópez** Mora. Andrés **Llopis** Cantero. Mª José **Llopis** Cantero. Andrés **Llopis** Veguer. Patricia María **López** Martín. Antonio Javier **López** Reolid.

Neus **Manzano** Benavent. Claudio Jesús **Marcos** Fernández. Claudia **Marcos** Nieva. Ana **Marín** Mantas. Marta **Mariner** Herrador. Sonia **Márquez** Carrión. Neus **Martí** Lorenzo. Daniel **Martín** Andreu. Marta **Martín** Andreu. Neus **Martín** Castellano. Antonio **Martínez** Albert. Paqui **Martínez** Lloria. Rubén **Martínez** López. Aitor **Martínez** Muñoz. María **Martínez** Puig. Enrique **Martínez** Pujada. Carmen **Marzo** Romero. Juan Antonio **Marzo** Sempere. Manuel **Medina** Pla. Sofía **Mertens** Wilmars Cantarino. Arturo **Mil** Contreras. Raúl **Mil** Contreras. María **Miquel** Almenar. Mª Dolores **Miquel** Campos. Rafael **Miquel** Campos. Pau **Miquel** Parra. Reyes **Molina** Puig. Mª Carmen **Montesa** Andrés. Francisco **Mora** Alejos. José **Mora** Andrés. Mª Carmen **Mora** Besó. Asunción **Mora** Chuliá. Lydia **Mora** Nieto. Julián **Moragón** Andrés. Laura **Moragón** De La Encarnación. Remedios **Moratalla** Pozo. Daniel **Moreno** Marín. Guillem **Moreno** Marín. Fidel **Moreno** Pérez. Raquel **Muñoz** García. Mª Carmen **Muñoz** González. Borja **Muñoz** Puig.

José Manuel **Navarro** Beses. Hugo **Navarro** Llopis. José Luis **Navarro** Martínez. Salvador **Navarro** Soler. Marc **Navarro** Verdet. Pau **Navarro** Verdet.

Ofrena: Es tracta de l'acte més emotiu de la Setmana Fallera. Quan es deposita el ram als peus de la Verge el sentiment que ens envaeix no pot expressar-se en paraules.

Plantà: Es tracta del muntatge de cadascuna de les figures de cartró i altres materials que amb un missatge crític i burlesc componen una falla.

Rosa: Flor del roser i emblema per excel·lència dels Jocs Florals que cada exercici organitza la nostra comissió des de fa 48 anys

Sopar: desdejnar, esmorzar, aperitiu, berenar, sopar, ressopó... És a dir, fartar a qualsevol hora. Cal recuperar forces. I clar, beguda no pot faltar.

Ana María **Ochando** Giménez. Mª Victoria **Oria de Rueda Puche**. Ramón **Oria de Rueda** Salazar. Cristina **Ortí** Botifora. Juan José **Ortí** Ortí.

Jéssica **Paes** Bartual. Sara **Pagán** Ortí. Mª Carmen **Palacios** Vento. Javier **Palao** Bielsa. Julio Manuel **Palop** Andreu. Carmen **Pérez** Botifora. Alicia **Peris** Palacios. José Rafael **Peris** Palacios. María **Piles** Gavilán. Sheila **Piles** Gavilán. Antonio **Piles** Rives. Mª Ángeles **Prieto** Rodrigo. Concepción **Puche** Soriano. Ruth **Puche** Suay. Magdalena **Puig** López. Yolanda **Puig** López. Sonia **Punzano** Rodríguez.

Jorge **Ramírez** Navarro. Jorge **Ramos** Casanova. María **Ramos** Casanova. Manuel **Ramos** Giménez. Carlos **Requejo** Gaitán. Adriana **Requejo** Izquierdo. Carlos **Requena** Aguilar. Daniel **Requena** Cases. Alejandro **Requena** García. Marta **Requena** García. Javier **Requena** Lerma. Daniel **Requena** Piles. Joaquín **Requena** Piles. José Francisco **Requena** Piles. Óscar **Requena** Piles. Vicente **Requena** Piles. Flori **Requena** Romero. Ximo **Requena** Romero. Mar **Ricart** Benlloch. Mario **Ricart** Benlloch. Jesús **Roig** Doménech. Raúl **Romero** Luna. Zaira **Romero** Luna. Flora **Romero** Tudela. Patricia **Romero** Tudela. Vicente José **Romero** Tudela. Clara **Ros** Ferrer. Violeta **Ros** Ferrer. Salva **Ros** Tormo. Montse **Ros** Tormo. Àngel **Ruiz** Prieto. Débora **Ruiz** Sánchez Valdepeñas.

Lucas **Sánchez** Cabrera. Cristina **Sánchez** Yago. Mª Dolores **Sánchez** Yago. Natalia **Sancho** Gil. Antonio **Segura** Rodríguez. Teo **Segura** Rodríguez. Nuria **Segura** Romero. Patricia **Segura** Romero. Raquel **Serena** Martí. Belén **Serrano** Noguerón. Manuel **Sevilla** Guillén. Gabriel **Silla** Izquierdo. María **Silla** Mora. Carolina **Simó** Pérez. Iván **Solana** Sánchez. Enrique **Suay** Company. José Javier **Suay** Tadeo.

T

Trasllat: Acte que consisteix en acompanyar a la Verge fins l'Arxiprestal com a preàmbul de la Ofrena amb la solemnitat que la nostra patrona ho requereix.

Y

Veïnat: Conjunt de veïns d'una població, barri o carrer, l'estima dels quals cap a les falles s'ha devaluat tant que més que donar suport, tan sols trobem discòrdia.

Y

No hi ha cap paraula en Valencià que comence amb Y, però Anna Lluna no necessita cap paraula per a identificar-la com a fallera y valenciana

Aitana **Tarín** Puig. Candela **Tarín** Puig. Francisco **Tarín** Silla. Cristina **Toledo** Boscá. Cruz **Toledo** Pardo. Javier **Toledo** Pardo. Elena **Tortosa** Colomer. Gracia **Tortosa** Colomer. Lucía **Travieso** Calvo.

Encarnita **Verdet** Cava. Mayte **Verdet** Olcina. Silvia **Verdet** Olcina. Isabel **Vilanova** Aracil. Óscar **Vilanova** Aracil. José Vicente **Vilanova** García. Marta Belén **Vilanova** Martínez. Antonio **Vilanova** Merino. Francisco José **Vilanova** Merino. Esther **Vilanova** Soler. Luis Carlos **Villa** Schult. Sara **Villalón** Miquel. Ángel **Villalón** Olmo. David **Villaplana** Navarro.

Anna Lluna **Yago** Mas

NICOLE
MILANO

JH

JOSEFINA HUERTA

JH

JOSEFINA HUERTA

CUMPLIMOS
años **10**

Seguimos cumpliendo ...
FUERTES Y SANOS
POR MUCHOS AÑOS MÁS!!

clínica **eliana**

Dra. Inmaculada Company Aracil
Directora
Doctora en Medicina y Cirugía

DE LUNES A VIERNES
mañanas **8.00 - 13.30 h.**
tardes **16.00 - 21.00 h.**
SÁBADOS
9.00 - 13.30 h.

Tu clínica en **Torrent**
todas las especialidades médicas
con los mejores profesionales.

Atención personalizada
y asesoramiento médico.

¡Ven a conocernos!

La Eliana, 12 bajo
46900 **Torrent** Valencia
T. **96 129 35 70** F. 96 129 04 81
email: info@clinicaeliana.com
www.clinicaeliana.com

e

clínica **eliana**

especialidades médicas

alergología
análisis clínicos
ecografía 4D
endocrinología y nutrición
dermatología
fisioterapia y rehabilitación
medicina familiar y comunitaria
neurocirugía
obstetricia y ginecología
(atendemos partos)
oftalmología
osteopatía estructural
pediatría
podología
psicología
tratamiento de fertilidad
traumatología y cirugía ortopédica
urología

prevención de riesgos laborales

medicina del trabajo
para empresas
reconocimientos médicos
certificados médicos

conductores, armas, grúas, buceo
medicina estética
depilación médica láser
dieta Pronokal
mesoterapia
nutrición

clínica dental

cirugía bucal
estética dental
implantología
odontología general
odontopediatría
ortodoncia
ortopantomografía
periodoncia
teleradiografía

centro de reproducción asistida

T. **96 129 35 70**

MORALET'S

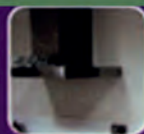
Masía del Juez, 1 - Bajo Dcha.
46900 Torrent - Valencia

Tel: 961 550 555

Fax: 961 295 025

www.rmoralets.es

ALBANILERIA

TRABAJOS
verticales

FONTANERIA

ELECTRICIDAD

PINTURA

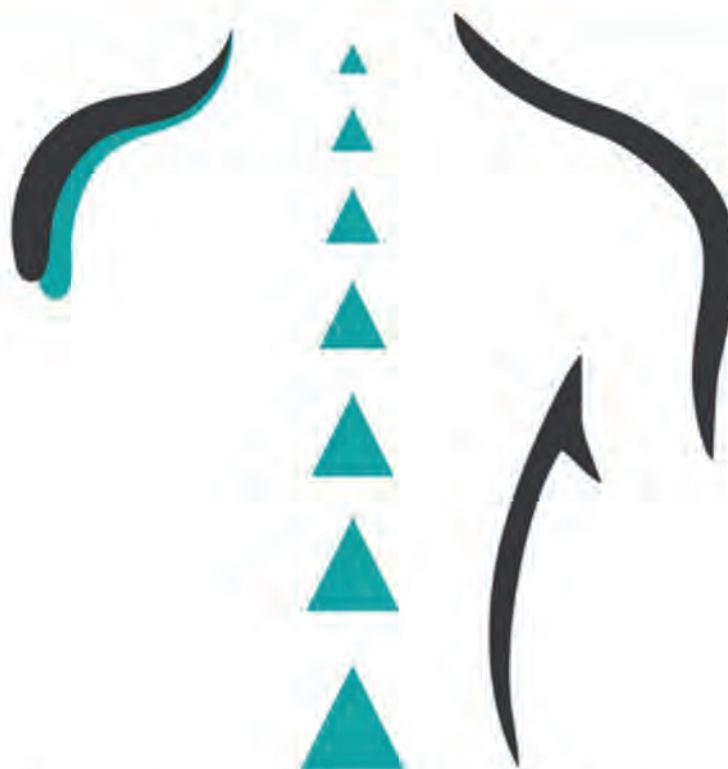

25
Alfileres

INDUMENTARIA VALENCIANA
CONFECCIÓN A MEDIDA

C/ Gómez Ferrer 81 Torrent 961 147 888

CLÍNICA FISIOTERAPIA

Aitor Martínez Muñoz

- ▲ OSTEOPATÍA
- ▲ EJERCICIO TERAPÉUTICO
- ▲ PODOLOGÍA
- ▲ MEDICINA ESTÉTICA

 Calle Atenas-04, 10 Torrent, Valencia

 633 63 14 80

 clinicaaitormartinez

**Neumàtics · Frens
Amortidors
Alineació direccions · Olis
So · Accessoris · Llantas...
MECÀNICA EN GENERAL”**

c/ Pare Méndez, 84 baix
Telèfon 96 155 90 29
46900 TORRENT

Explicació de la falla

Descarrega't la cançó

Lema:

Canta i no plores

Artista: David Sánchez Llongo

Enguany al nostre cadafal
escoltarem el sincer recital
d'un **mariachi** entusiasmats
que cantant amb llibertat
vol espantar tot el mal.

Perquè ell també és conscient
que a Mèxic, Espanya o Torrent
la maldat viu als carrers
caminant lliure i a plaer,
furtant l'alegria a la gent.

Amb la seua veu sorneguera
i al ritme d'una guitarra
li dirà a la mentidera,
al canalla i al bandarria
el negre futur que els espera.

Com ara cap li aconsella
que confie en la justícia
vol que estiguen tot el dia
escoltant darrere l'orella
la seua estrident melodia.

No sap si serà la solució
però almenys ho va intentar,
a més vol que la seua cançó
siga consol, alè i lliçó
per a qui la puga escoltar.

Al moment i sense avisar
nostre amic comença a cantar
el **Cielito lindo** famós
convidant-nos a lluitar
amb esperit fort i animós.

Canta i no plores és
un himne a l'esperança
cantant-nos que no hi ha res
que puga trencar sense més
l'alegria i benaurança.

Donem ja pas al ritual
que s'emporte tot el mal,
vileses, tristors i plors
i ens porte el millor regal
per alegrar els nostres cors.

Cançó primera: A seguir sent el Rei

Descarrega't la canço

Comença a cantar la cançó més coneguda i famosa anunciant l'aparició de l'amo i senyor de la rosa, que per seguir sent El Rei canvia sovint d'opinió i per a que el voten a ell sempre troba solució.

Altre tema diferent és com és la solució, coherent o indecent que genera crispació. Però ell no té cap problema i te ven la seua explicació defensant que el seu lema és fer el bé a la nació.

Però a tots ens ha demostrat que és un ser intel·ligent maquiavèl·lic, sense pietat, un autèntic supervivent que mou els fils espavilat i des del foc de l'infern ho deixa tot ben lligat per mantindre's al govern.

Este procés d'abducció l'ha omplit d'il·lustres cadàvers, Diaz, Casado i Feijóo, Rajoy i alguns més propers amb els que compartia el poder com Iglesias, Irene o Belarra i ara són els primers als que critica i desbarra.

Un avís per a navegants i per als que han pactat amb ell, i ho saben bé els catalans que han buscat a un gat vell com a expert verificador, però prompte li menja el cervell convencent-lo que és el millor i seguirà sent..., el Rei!!!

Descarrega't la cançó

Cançó segona: “Amor de conveniència”

Ara el mariachi els canta
a l'altra part del matrimoni
perquè si hi ha algú que aguanta
un ser que sembla el dimoni
és per pura conveniència,
i sap que li pot regalar
el cel, la lluna o el mar,
per mantindre la presidència.

No sigueu malpensats
que no sols parlem de Sánchez
perquè en qüestió de pactes
tots són experts consumats,
i si no, pregunteu-li a Mazón
que per abastar la Generalitat
no va tardar ni un segon
en perdre la dignitat.

Sense anar molt lluny, a Torrent,
la història es repeteix
i Amparo ha fet el mateix
per recuperar l'Ajuntament,
tornant-li a Jesús la jugada
que ell a ella li va fer
i ella cridava indignada
que era un polític rastres.

Crec que tots ens hem adonat
que als pactes no hi ha colors
i el que abans era rebutjat
ara és voler, afecte i amor,
sí, un amor de conveniència,
on cada una de les parts
s'oblida de la decència
per obtindre la millor part.

Perquè qui no sap que hui en dia
els pactes són necessaris
deixem-nos ja d'hipocresia
i els faça ú o l'adversari
esperem que el matrimoni
s'oblidi de la conveniència
i done fidel testimoni
de sentit comú i coherència.

Cançó tercera: “La panderola”

Comença la següent cançó amb paraules de disculpa perquè sembla que té l'obsessió de tirar sempre la culpa dels mals de la societat a diputats i senadors, polítics deshonrats sense escrúpols ni pudor.

Així el mariachi promet que la cançó “La panderola” serà l'últim sonet que parli d'esta gentola, que es rendeix i deixa la lluita perquè tot es mal interpreta i al compàs de la trompeta canta que li agrada la fruita.

Jugant amb les seues paraules pensen que estem encantats que ens creiem contes i faules com els nostres avantpassats que pensaven que la panderola no podia caminar en tindre trencada la pota i no perquè no pot fumar.

I el pitjor és que tanta mentida crea hàbit i mala escola veient com la panderola no camina atemorida perquè amb tanta crispació té por a ser calcigada, maltractada i arrastrada per la falta de consideració.

Acaba el **mariachi** el suplici cantant fins i tot agenollat somiant amb un món fictici governat pel seny i el trellat on els polítics siguen exemple i font de la millor admiració pel saber fer, estar i temple, pel respecte i l'educació.

Descarrega't la cançó

Descarrega't la cançó

Cançó quarta: “La Plorona”

Complint el seu compromís
deixa enrere el món canalla
cantant-li ara a la falla
perquè veu que venen canvis
en la mentalitat dels fallers
que són un mal per la festa,
bufant vents de tempesta
que auguren temps guerrillers.

Sembla que la tendència
és ser més festa que falla
lliurant-se una dolenta batalla
per mantindre viva l'essència
de la festa que va aconseguir
ser Patrimoni de la Humanitat
i després es va dormir
en braços de la comoditat.

“La plorona” enyora amb pena
quan qualsevol comissió
lluitava de forma plena
amb treball, esforç i implicació,
regalant temps, son i vida
per enaltir una tradició
sense oblidar que la diversió
era el seu punt de partida.

Ara este punt de partida
sembla que és punt i final,
perquè l'objectiu fonamental
és tindre ben elegida
la marca de la cassalla,
l'hora de tancament,
contractar el DJ del moment
i els tiquets que paga la falla.

I amb este panorama
és normal que “La plorona”
veja en perill la flama
d'una festa que s'afona
i que cal reinventar
amb eines d'actualitat
per a que torne a triomfar
sense perdre la identitat.

Cançó cinquena: “Recorda’m”

El mariachi ha decidit
oblidar-se del cançoner
i tornar a cantar-li als fallers
per vore si espanta el fàstic
d'un tema que no comprèn
com al si de la comissió
la gent es desentén
dels càrrecs de representació.

Fa uns anys era un privilegi,
preciós i anhelat antull
el més gran motiu d'orgull,
i ara quasi és un sacrilegi
preguntar-li a una dona
que hem tingut l'honor
de que siga la seua persona
nostra Fallera Major!!!

Totes alegres contesten
que els fa molta il·lusió,
al temps que ens lamenten
que millor en altra ocasió,
pels estudis, o els diners,
el treball o la família,
les obligacions o quefers
i els actes de cada dia.

Sempre trobem una excusa,
igual que per a ser president,
que encara és més exigent
perquè de la seua bondat s'abusa
deixant que ho faça tot ell
que per això és el que mana,
i quan el pobre demana
la gent fuig sense remei.

“Recorda’m” és la cançó
en la que s'invoca el passat
per recobrar la il·lusió
dels nostres avantpassats
trencant la fosca muralla
que ha alçat la societat
impedint que en l'actualitat
es porte endavant una falla.

Descarrega't la cançó

Descarrega't la cançó

Cançó sisena: “Resistiré”

No quedant-se content amb esta dolenta reflexió el mariachi trau a col·lació el tema del monument, que segons li havien contat és l'essència de la festa on l'art pur es manifesta deixant a tots bocabadats.

Però ell sí que està sorprès en vore que entre els fallers no hi ha molt d'interès en el que es planta als carrers, i quan passen per davant diuen que és massa cara per a que s'acabe cremant i no li miren ni la cara.

I quan en alguna comissió tenen que estalviar apretant-se el cinturó, quasi tots ho tenen clar, i ara si es mira de repent de dalt a baix la falla perquè d'on més fàcil es retalla és del cost del monument.

Sent els màxims damnificats el col·lectiu d'artistes fallers que asfixiats estan abocats a tancar els seus tallers. El mariachi es desespera i per enaltir la professió canta amb vehemència i passió “Resistiré” en versió ranxera.

Cuidem este col·lectiu que el futur no és falaguer i ja hi ha gent que diu que en un temps més que proper no hi hauran artistes per a tots, però amics estem a temps evitem el dolent contratemps de tindre que fer de ninots!!

Cançó setena: “Falsos jutges”

Esperant que tinga efecte
la seua reivindicació
el mariachi dedica amb afecte
la seua setena cançó
a la nova Junta Local
equip jove que està aterrant
i amb il·lusió gestionant
l'organisme municipal.

Entre tots els mals de caps
que comporta esta gestió
destaca l'organització
i cerca d'honestos jurats.
Un creilla calenta
fruit de moltes discussions
i quasi sempre fomenta
el malestar de les comissions.

Fins ara estem habituats
a tindre jurats de fora,
però el tema s'ha complicat
i sembla que arriba l'hora
de donar un pas endavant
i ser les pròpies comissions
les que a la fi acaben jutjant
atorgant les distincions.

Els resultats d'este sistema
no són millors ni pitjors
però el veritable problema
és que afecte a la germanor,
perquè el jurat foraster
podia deixar-te enfadat
però gràcies a l'anonimat
el mal era breu i passatger.

Amb la veu de “Falsos jutges”
el mariachi demana comprensió
que d'entrada no es rebutge
i que des de cada comissió
s'aporte seny i coherència,
deixant fora el sentiment,
els càlculs, la preferència,
i es jutge amb coneixement.

Descarrega't la cançó

Descarrega't la cançó

Cançó huitena: “Tornar, tornar, tornar”

Canvia de terç el recital
cantant-li ara a la barriada
perquè des de dalt del cadafal
ell té una vista privilegiada
i s'adona com ha canviat
este barri de l'Ermita
enyorant comerç del passat
com el Quiosc de la tia Angelita.

Amb la màxima consideració
per als propietaris actuals,
vol recordar l'extinció
del comerç autòcton i local
amb el seu origen torrentí,
que molts joves ja no han vist
com la Carnisseria Moncholí
o la famosa Boutique del disc.

La Sabateria de Ramon
o la Ferreteria de Roman
ara semblen d'altre món,
i els més vells recordaran
eixe tracte més familiar
el que ara es diria de poble,
cortès, empàtic i noble,
i a més que et deixaven fiar.

El mariachi captiva l'audiència
enaltint els justs valors
que feien de la convivència
el més preuat dels tresors,
a més tira de les orelles
a alguns sers discordants
que eixint de les seues caselles
el barri estan embrutant.

Canta des de la nostàlgia
“Tornar, tornar, tornar”
sabent que és pura fal·làcia
perquè el temps no es pot parar,
però serveix per agrair
als comerços precursors
que tots junts van construir
la barriada del nostre cor.

Cançó novena: “La Bikina (La Pau)”

Descarrega't la cançó

Per posar el punt i final
s'arranca amb la famosa Bikina
per espantar el mal ancestral
que el món mata i enverina,
un dels majors retrocessos
que els innocents soterra,
un odi endolcit d'interessos
que tots coneixem com guerra.

Escoltem amb la trista lletra
que ella no té cap de consol
perquè quan la guerra penetra
sembla maldat, crueltat i dol,
de la mà d'uns governants
que prenen les vils decisions
asseguts als seus sillons
sense compassió ni pietat.

El pitjor de tot este drama
és la nostra indiferència
perquè al principi es reclama
la interrupció de la violència,
però el temps ens acomoda,
ens relaxa i aclimata,
i escoltar com la gent es mata
ja quasi ni ens incomoda.

I una guerra tapa a l'altra,
perquè qui parla ara d'Ucraïna?
Amb una guerra que no amaina
que té a la gent més que farta,
però el món ara mira a Israel
on cap dels dos quedarà invicte
fent-li pregària al cel
demanant la fi a este conflicte.

Amiga Bikina no deixes,
mai de cantar i cantar,
a vore si aconseguixes
que el món es deixi de matar,
i li regalem a nostra infància
un futur de llibertat,
on l'alegria i la tolerància
soterren per sempre la maldat.

Amb este cant d'il·lusió
dóna ja per acabat
el festival de la cançó
on la seua veu ha espantat
el mal i la destrucció.

Encara que ell és conscient
que s'ha deixat per tractar
maldats i enfrontaments
que fan patir a la gent
i no els ha pogut espantar.

Hipoteques en augment,
violència de gènere i masclista,
injustos desnonaments,
comportament immoral i racista
són maldats massa corrents.

Problemes de salut mental,
actituds covards i intolerants,
maltractament animal,
o assetjament entre infants
donen per a un altre recital.

Vol que el món cante i no plore,
que la gent sonriga i s'enamore,
conega i senta la felicitat,
i que mai s'infravalore
el poder de l'afecte i la bondat.

I si el mal apareguera
recordeu, amics, que el cadafal
és a la fi una foguera
que absorbeix i incinera
els efectes de qualsevol mal.

Combinant ranxera i falla
el mariachi a tots ens invita
a trencar la forta muralla
de guanyar-li al mal la batalla
visitant la falla de l'Ermita.

I en ella podreu cantar
alegrant els vostres cors,
al temps que podreu entregar
tristors, maldats i plors
que el foc pugua soterrar.

Ja no es podeu excusar
si voleu espantar el mal,
cantar i no plorar,
vos esperem al cadafal
de la falla Ramón y Cajal.

FALLAS

Año tras año, **comprometidos contigo.**
Comprometidos con lo nuestro.

**caixa rural
torrent**

FERTO www.fertosa.com

O P E L

Padre Feijoo, 24-26
46900 Torrent
☎ 96 159 50 87

Mas del Jutge, 23
46900 Torrent
☎ 96 159 50 85

NUEVO OPEL CORSA ELECTRIC ⚡

¿ES TAN TOP
COMO PARECE?

NUEVO E-208
100% ELÉCTRICO

Hasta 410 KM de autonomía WLTP*
Carga rápida: 100 KM en 13 minutos
PEUGEOT i-Cockpit® 3D

QUALIS TRAINING LAB

ENTRENAMIENTO
READAPTACION

YA NO TENDRÁS QUE PREOCUPARTE POR NADA

SERVICIOS

ENTRENAMIENTO

Cuida tu salud con nuestros grupos especiales de pilates fisio, +65 y entrenamiento personalizado.

FISIOTERAPIA

Nuestro objetivo es ayudarte sobre cualquier necesidad relacionada con la salud que puedas tener. Para ello ofrecemos una entrevista gratuita para conocer tu caso y explicarte el proceso para ello.

NUTRICIÓN

Te ofrecemos terapia nutricional para aprender a comer mejor, cuidar la salud y alcanzar tus objetivos personales.

PODLOGÍA

Todo para el cuidado de sus pies, callosidades, uñas encarnadas, ojos de pollo, plantillas personalizadas.

PSICOLOGÍA

Un espacio donde podrás hablar de tus preocupaciones y objetivos y trabajar con las herramientas necesarias para afrontarlo. Psicología para adultos, niños y parejas.

INFORMACIÓN MÁS DETALLADA EN

info@qt.es · 655 566 976

Plaza Maestro Arambul Sanz, 4 - Valencia

Lauraplástico, S. L.

FABRICACIÓN FILM POLIETILENO • LÁMINA RETRÁCTIL • SACOS Y BOLSAS

Ctra. Dos Aguas, km. 1'65 - Políg. Partida del Pinar Nave n.º 1
46194 REAL DE MONTROI (Valencia)
Teléf. 96 255 50 12 - Fax 96 255 58 68
lauraplastic@lauraplastic.com

SAHUQUILLO

Tlf: 96 155 04 70 - M6v: 645 473 160

suministrosahuquillo@gmail.com

HN

HERMANOS NAVARRO

decoración e interiorismo

687 391 858

art floral

adrimar

www.adrimarfloristeria.com

c/Ejército Español,9
46900 Torrent (VLC)

☎ 961 552 013

📠 630 282 742

c/Padre Méndez,111
46900 Torrent (VLC)

☎ 961 561 915

www.adrimarfloristeria.com
✉ info@adrimarfloristeria.com

Síguenos en las redes sociales

CRIDA Fest

MIG ANY Fest

CAVALCADA Fest

Plantà Fest

Activitat 'fallera' vs activitat 'festeria'

Quan llig o escolte la frase del títol, on es recull l'enfrontament entre activitat festeria i fallera, diferenciant-les en la seua interpretació, no tinc clar per on començar a explicar quin és verdaderament el meu pensament que fa centrar-me i acariciar de prop la verdadera realitat. Em suggerixc a mi mateix raons justificatives però també raons que l'enteniment no arriba a poder discernir per a mantindre o explicar la seua diferenciació.

Intentaré centrar-me en realitats de les nostres comissions falleres per a entendre i poder transmetre

Però primer, algú em vol dir quina diferència hi ha entre activitat fallera i activitat festeria?. Possiblement, molts penseu que és el mateix, o penseu que una troba el seu refugi en l'altra. Que pense jo? Puix això, que l'activitat fallera, o té una fracció festeria o desapareix.

Celebració del Mig Any de les Falles de Torrent al Parc Central

Començaré posant un exemple molt senzill

Els decorats dels teatres han passat de ser estructures de mà d'obra on quasi es podia viure abans, durant i després de la inter-pretació, a ser obres de la imaginació on no trobes ni una butaca.

Recordeu quan la falla Sedaví va posar a l'any 2008 un escenari en la representació de l'obra In-Hospital que era una sala més completa que una habitació de la FE? O quan la falla nostra, va interpretar l'obra "El tonto és un savi", que fins i tot tenia quatre portes, un finestral que s'obria, parets que cobrien l'escenari, etc.. (Que cap pense que recorde l'any de Sedaví per la memòria lúcida que tinc. Eixe any va guanyar millor obra, decorat, i jo també vaig estar presentant en l'escenari arreplegant un premi de la nostra obra. Esta és la raó fonamentalment.)

Tot eixe treball era això, treball, cabàs i llegó. Ara estem en l'època de no treballar el camp i clar, es trasllada a la ciutat, desapareixen les ferramentes materials i creix la imaginació. Per què? Eixa és la pregunta..., i la resposta per a mi és: perquè hui en dia, el treball sense retribució ha de tindre una part festera, cal estar acompanyat d'una cervesa, d'un gintònic, d'unes rialles i de gent que gaudeix i s'identifica en el casal.

Però la identificació no és gratuïta, i no parle de diners o de compensacions materials, parle d'ambient i de respirar festa. La festa ha de ser fallera? Si, però primer ha de ser festa, perquè no t'enamores de les falles si no les vius.

Si no trobes cap al·licient més que cabàs i llegó, no trobaràs mai el sentit de la vida fallera

Representació de la falla RYC en el culinari de la Falla Segon Tram Avinguda

Com lliguem un culinari amb una presentació? Un concurs de postals nadalenques amb un de declamació? Una vesprada dedicada a preparar el regal del dia de la mare amb els jocs florals? Un halloween amb una cavalcada? No ho sé, però deu d'haver una possibilitat d'associar eixes activitats festeres i falleres. Per exemple: d'un culinari traquem un apropòsit (hi ha mil situacions saineteres), aprofitem un concurs infantil de Nadal per a presentar unes poesies i fer comboi, desenrotllar l'escrit a la mare per a convertir-lo en versos i després estrofes, i finalment en poesia, treballar disfresses individuals fins que tinga sentit en un conjunt...

Hui ja no ens fem majors en el casal, ja no és ta casa com va ser la meua des de quasi nàixer

Hui tots tenim moltes cases (on acudir) o en una en tenim prou, i no és la falla. Tu i jo possiblement ens sentim part de la falla, un pilar més (i dic tu i jo, perquè no crec que siga llegit per molts més), però en això no arreglarem el problema, possiblement caldrà començar a obrir la falla d'altra manera, a crear festa, que la gent entenga. Eixe deurà ser l'origen, i a partir del primer pas, aconseguir la bona, la nostra, la festa fallera.

Per Juanjo Benavent

Qui no se sume a la festa... que s'aparte que resta

Amb el tradicional, "Ja estem en Falles!", cada any es dona el tret d'eixida a la festa. Unes paraules que, de segur, ens venen al cap a tots perquè són les que pronuncien literalment les Falleres Majors el dia de la Crida, en un acte que cada any congrega ja milers de persones que clamen amb fervor i devoció. I és que a finals de febrer ja s'albira la setmana fallera i el cuquet fester comença a entrar en acció. Tot i això, les coses estan canviant.

Cada vegada els fallers podem participar en més actes, quasi de març a març i sense adonar-nos-en

Vivim en una espècie de 'falles perennes' que sembren la discòrdia entre defensors i detractors de la festa. De rerefons, l'eterna baralla. Per als primers, les Falles són festa, alegria, sentiment, germanor...; per als segons, descontrol, soroll, brutícia, carrers tallats...

Cartells d'algunes de les activitats organitzades per la nostra falla enguany

La qüestió és que esta festa que, segons contem, va començar de forma casual amb la cremà de restes i deixalles dels fusters als carrers ja fa uns quants segles, s'ha convertit als nostres dies en un gran contenidor de tradició, sentiment, ingeni i diversió amb multitud d'activitats culturals, d'entreteniment o d'oci que, com no podia ser d'altra forma, no agrada a tots.

Si són culturals, no hi ha molta pega; si són esportives, potser tampoc perquè tenen eixe puntet 'saludable'. Però, si parlem del bon menjar o de la festa, ja no plou a gust de tots. A Torrent, els darrers anys han agafat força els 'culinaris' i en tenim de tot tipus i sabors: all i pebre, espardenyà, allioli... i arrossos del que vullgues. Jo diria que tants com comissions falleres.

De 'Quinto i tapa' també se'n fan un bon grapat i amb qualsevol excusa: el de la 'demanà', el la tornada a l'escola, etc. I en el 'number one': les revetles, i ací també hi ha per a triar: la del 'Mig any', -que ha arribat per a quedar-se-, la de Sant Joan o la de Halloween, per mencionar-ne sols algunes.

Així que, en eixa baralla que havíem deixat a mitges, les postures tornen a estar clares

Per a gran part del món faller, tot açò suposa un enriquiment de la festa, més participació, més diversió i, per al bàndol contrari, doncs "que tot és una excusa per anar de festa o de 'dinarot' amb la colla d'amics".

En resum, no està molt clar d'on ve este increment substancial i substanciós de les activitats falleres. Pot ser que totes este noves 'activitats festeres' siguen el preu que han de pagar les falles per a sostindre's econòmicament; o, és que l'essència de les Falles ha canviat molt.

Les Falles ara han de ser creadores de continguts per mantindre els fallers enganxats a la seua 'xarxa'

Podríem dir que 'qui no es mulla el cul, no sap si l'aigua està freda', que la vida puja, que tot s'encareix, que ens agrada la varietat i que benvinguda siga qualsevol idea 'festiva' o 'festera' sempre que ajude a mantindre i fer créixer les Falles. Per tant, qui tinga ganes que se sume i, qui no, que ens deixe una miqueta d'espai i ens permeta gaudir d'esta festa que, en realitat, no fa mal a ningú.

Mare o pare?

La meua iaia sempre em diu que no es pot estar en tots els llocs. Jo crec que s'equivoca, i més tenint en compte que soc de Torrent i que l'oferta cultural és tan gran. Tinc el plaer de ser mora i fallera, i si m'obligaren a triar entre les dues festes, no sabria quina escollir. Mare o pare?

Vaja per davant que tant les Falles com els Moros i Cristians són unes grans festes, però cadascuna té les seues coses

"Descans" Autor: Kevin Moreno, premiat al Concurs Fotografia Falla Angel del Alcàsser

MiC TORRENT, Font: Premsa Ajuntament de Torrent

Les falles no són només quatre dies. Qui és faller, ho és tot l'any. Com el meló. Entre concursos culinaris, teatres, presentacions i sopars de divendres, qui busca festa, la troba. Després ve la setmana fallera: l'intensiu per excel·lència. Cinc dies amunt i avall on sembla que el descans forme part d'una vida passada. Això si eres faller.

Si no formes part d'una comissió, la festa fallera la vius des de fora

Tens el meló davant però no et deixen tastar-lo. Pareix que les falles es visquen de carpa per a dins. Cada faller al seu casal i Déu al de tots. Festa exclusiva per a qui paga la quota mensual -que a més haurà d'afluixar per al menjar i la beguda en març-. I amb açò no vull dir que no valore la familiaritat que ofereix la falla, sinó que de vegades sembla que la frontera entre comissions limita el potencial de la pròpia festa.

Però en juliol la cosa canvia. En Moros i Cristians va tot per l'aire. "Està tot pagat". Les comparses busquen excuses per a compartir l'espai amb la resta de festers. Sembla que conviden a casa a tot el món. Festa oberta per a qui vullga passar-se. Per a tots. Barrejat. Clotxinà. Torraeta del desert. Quint i gamba. Mig any. Quart d'any. Tres quarts d'any. Per si feia falta un compte enrere.

Tal volta el fet de ser festes a l'aire lliure les faça més atractives. Tot el que passa és al carrer. La festa és pública. Potser això és el que la fa tan suggestiva per als joves. Ara bé, el drama és el contrari que amb les falles. És fàcil accedir a la festa, però no a ser moro o cristià. Han de votar-te. Cadascú amb les seues normes i els seus costums. Però han de votar-te.

Mare i pare tenen les seues virtuts i els seus defectes. Està clar. Als dos els agrada fer comboi, fer embolics. Els dos tracten de vore's amb els seus durant l'any. No siga cosa que es troben a faltar. Fins i tot, s'han posat d'acord en celebrar el mig any. Festa no els faltarà.

Com a fallera he de saber apreciar tota la cultura que envolta la festa que obri pas a la primavera. Les falles tenen el seu propi olor, sabor i tacte. Tenen fins i tot l'oportunitat de fer una sàtira de la realitat. I a qui no li ve bé riure's d'ella.

No escolliré entre la mare o el pare. Menjaré meló i menjaré clòtxines. I gaudiré de la seua essència. No puc triar. Em quede amb els dos.

I, iaia, perdona'm per contradir-te: sí que puc estar en tots els llocs

Per Lucía Company

HABITALE®
LA IMOBILIARIA QUE RESPONDE
Torrent

Padre Méndez, 70
46900 Torrent (Valencia)

(+34) 96 134 95 85

info@habitaletorrent.com

habitaletorrent.com

ANDREU ALABAJOS, S.L.

ARBRE I GRANIT FET ART

DECORACIÓ - CUINES - LÀPIDES - PANTEONS

Exposició:

C/. Mare de Déu de la Soletat, 28

46900 TORRENT · València

Tel.-Fax 96 157 50 50

Taller: Tel. 96 155 16 32

ELCHE
CALZADOS

C/ Ramón y Cajal, 3   Teléfono 96 109 98 38
Avda. al Vedat, 80   Teléfono 96 108 03 67

TORRENT

Avda. San Onofre, 30   Teléfono 96 109 58 18

QUART DE POBLET

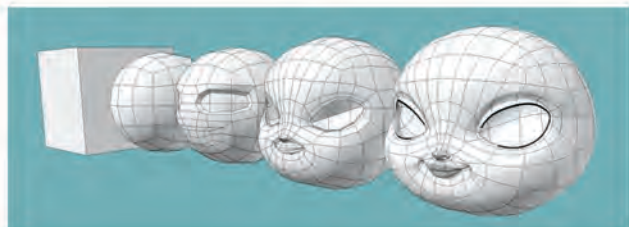

Entre Flames i Bits

En el taller dels somnis efímers, anhelava el moment de prendre vida. Any rere any, els meus creadors em modelaven, transformant-me en la personificació de les esperances, pors i rialles de la societat. Vaig representar polítics amb promeses buides i estrelles fugaces de l'espectacle, amagant darrere dels meus enlluernadors vestits la fugacitat de la meua existència.

Cada canvi no feia sinó confirmar la certesa del meu destí: la dansa de les flames

Els primers anys van ser un remolí d'emocions i experiències. No obstant això, la repetició es feia evident amb el temps. Les figures que encarnava es convertien en ombres de les que ja havia estat. Cada any, les mateixes cares amb diferent pintura i una crítica senzilla adaptada al moment.

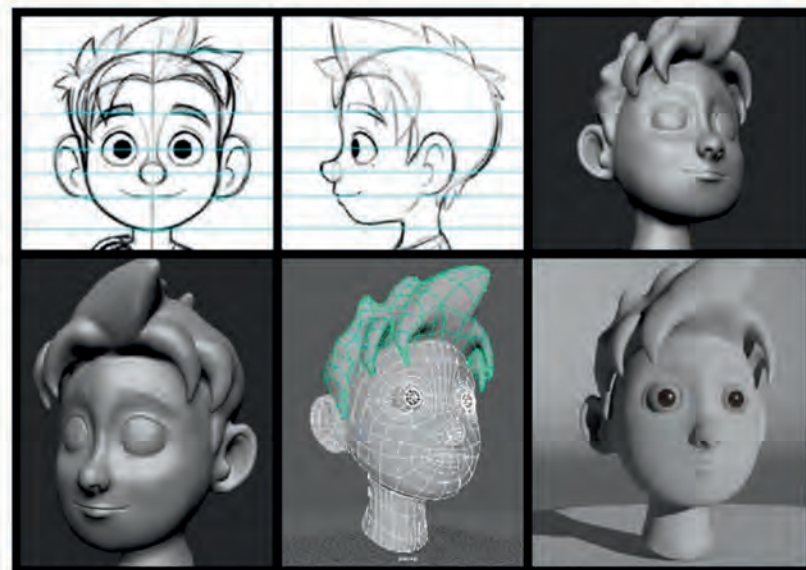

Reflectia els anhels i decepcions de la societat, però també sentia una estranya monotonia en cadascuna de les meues vides. Les Falles, alguna vegada bressol de creativitat i originalitat, semblaven ara preses d'un bucle infinit. La capacitat de reinventar-se, de sorprendre, de renovar la tradició, l'ingeni i la gràcia van ser sempre baluards de les Falles que comence a trobar a faltar.

La meua última representació va ser una barreja de tristor i esperança

La meua última representació va ser una barreja de tristor i esperança. Em vaig anar devanant en la dansa de les flames, però la meua reflexió va quedar suspesa en l'aire en fum.

Una última flama va titil·lar amb un anhel silenciós de canvi i creativitat, amb el desig que les futures generacions trobaren en les Falles alguna cosa més que un eco del passat.

Proces d'elaboració d'un ninot amb tecnologia d'última generació

Entre el crepitjar del foc, em vaig acomiadar amb una última flama que brillava amb l'esperança d'un renaixement, anhelant que les Falles trobaren novament la seua originalitat i deixaren enrere la monotonia de la repetició.

Però esta és només una opinió, i la meua opinió no importa, ja que només soc un simple ninot de falla

Bonic relat, veritat? Quants voleu que en faça com este? Voleu cinc? Us faig un llibret sencer? Tan sols és qüestió de temps, de molt poc temps. Alguns de vosaltres ja ho hauran endevinat. Unes quantes ordres inicials, corregeix-m'ho, posa algunes metàfores, fes-me'l més curt i afegeix un final sorprenent. 2,4,6 segons i article acabat. Ja ho heu entès?

La Intel·ligència Artificial ja està ací, i ha vingut per a quedar-se

La tecnologia està canviant-ho tot i d'una manera tan ràpida que no ens estem adonant, i les falles no són menys. Ja fa bastant temps que els artistes van deixar de veure les falles com una sortida professional. El procés es va industrialitzar, convertint-lo en una veritable cadena de treball en la qual els "pastiches" es repeten una vegada i una altra. Després van arribar les talladores de porexpan, - "obtinga el seu monument a l'escala que vulga i en uns minuts"-, més tard els escàners 3D amb els quals pots reproduir qualsevol figureta, per xicoteta que siga, a la grandària desitjada. La IA ja es capaç de "crear" directament figures i composicions a partir de les nostres ordres, sense modelat, sense maqueta, sense art.

I ara el món faller es lamenta que no hi ha artistes... Clar! Se n'han anat

Han dirigit les seues vides cap a ambients on es valora la seua creativitat, el seu talent, la seua originalitat, el seu treball, el seu temps... Alguns van optar per la docència, altres pel disseny, com és el món del tatuatge, o simplement van deixar de crear... Perquè les falles fa molt de temps que van deixar de ser art, i on no hi ha art..., no caben els artistes.

Ninot de "Estudio Chuki" fet en 3D per a la Falla Cronista Vicente Beguer de Torrent. Any 2020

Què vam ser i què som

Quan presentem amb l'entusiasme que ens caracteritza la festa de les falles, ens falta força i temps per a expressar tot el que comporta, i fem dels objectius que persegueix una llista interminable. Des de l'expressió artística dels monuments que embelleixen tots els racons de la ciutat fins al desig unànim de divulgar i potenciar totes les tradicions d'un poble que se sent orgullós del seu passat, apareixen altres objectius que pretenen enriquir encara més la cultura a través de la nostra llengua, tant parlada com escrita i dels testimoniatges llegats per un innumerable grup d'autors i autores literaris que han fet del Valencià el mitjà de comunicació més entranyable de quants es coneixen.

No obstant això, la introducció del present escrit no ens porta en absolut a l'optimisme que desitjàriem, més aviat tot el contrari

Els que són fallers i falleres, no deixen entreveure l'entusiasme que fa anys era una constant de la festa, que ens portava a expressar amb ple convenciment. "Tenim la millor falla, enguany no ens lleva cap el primer premi". Com se sol dir, eren uns altres temps. Però si abans pecàvem d'excessiva eufòria i somiàvem desperts, hui en dia, hem passat a un període d'un cert menfotisme, on només importa la festa, que, per descomptat no ha de faltar, i tirem per terra l'esforç dels nostres majors, que tant han lluitat per aconseguir que les falles hagen sigut proclamades Patrimoni Immaterial de la Humanitat. Quina pobra resposta estem donant a l'obtenció d'este reconeixement!.

La nostra actitud hauria d'estar impregnada de major responsabilitat i compromís per a mantindre l'essència de la festa que havíem aconseguit

Evidentment, no tots i totes mereixen ser avaluats d'esta manera tan negativa, perquè continuen havent-hi, qui pretenen seguir el pensament d'anys arrere i no cessen en el seu ànim de continuar treballant perquè no es perda l'etiqueta de presentació de les falles com la millor festa del món.

On ens porten estes actituds que comencen a ser generalitzades?

Sobre quin element de la festa està recaient l'apatia cap a les falles? Quines són les preferències del món faller que ens estan envaint a semblança d'altres celebracions? Ja és una evidència que les víctimes del canvi que estem patint els que estimem les falles són els monuments, que a més del nostre compromís amb la cultura i les tradicions d'un poble orgullós de totes elles, representen el major exponent de la nostra festa i el millor reclam per a oferir al món la passió i l'esforç d'uns artistes que no necessiten museus ni exposicions per a mostrar el seu treball, perquè fan de les places i carrers de les nostres ciutats les millors galeries d'obres d'art dissenyades per al poble i pel poble.

CCMA- "ECUITA PER LA SUPERVIVENCIA"
ARTISTE Vicente Ajudon

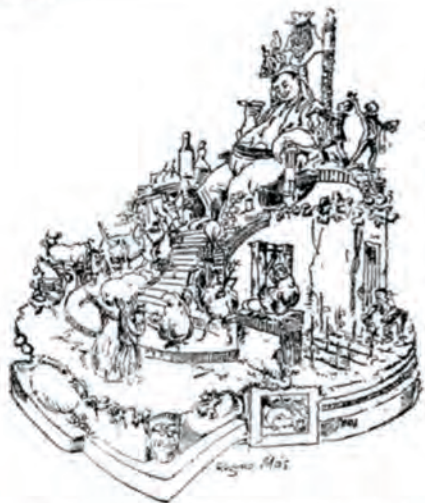
Primera falla municipal de Torrent, 2001

No obstant això, cada vegada és més notori que les partides pressupostàries que es van reduint en aquells apartats que anys arrere era impensable que podria ocórrer, tenen un objectiu prioritari: els monuments. Maleïdes les frases que s'escolten, quan amb paraules o a través de pensaments que no s'escolten, però que sí que se senten: Per a què volem tant de monument? S'inverteix menys en ells i així tenim per a altres necessitats. Millor oblidar-nos de quines són les altres necessitats.

De tota manera, hem d'assenyalar que esta falta d'il·lusió no és una novetat, ja que, des de fa alguns anys, la indiferència cap als monuments ha anat en augment

Al poc temps, hi ha qui no recorda res del que es va plantar anys arrere. Potser la culpa cal buscar-la en part, en les falles de categoria especial de la capital, en ser comparades amb les d'altres seccions, però si pensem així, estem alimentant la provocació de plantar qualsevol cosa i renunciar a l'afany d'esforç i superació que persegueix la festa de les falles, convertint-nos en convidats més que protagonistes, sense valorar el mal que de manera inconscient li estem fent al món faller.

PLAÇA DEL CAPDILL
El senyor Don Llaorador
que tot lo que els atres tiren
a ell se li torna or.

A l'any 1942 es planta per primera vez la falla de la Plaça del Ajuntament de València. Uns prohoms de la ciutat li l'encomanaren a Regino Mas. Fotografies del llibre "Regino Mas, historia de una época"

Ara resulta que hem canviat els papers i si abans donàvem voltes i més voltes als monuments per a observar de prop els ninots, i gaudir de la lectura dels cartells, que ens enriqueixen de l'actualitat en forma de crítica i sàtira, capaç de despertar en nosaltres un plàcid somriure, ara la crítica li l'oferim els fallers i falleres als propis monuments, explicant-los el que està passant i amb el temor de rebre d'ells una resposta en veu alta i amb sentiment de pena: Què vam ser i què som.

Planta i no plores

Vicent Llácer Rodrigo és natural de Paiporta i es va iniciar laboralment com a ebenista en un taller de mobles, fins que va poder dedicar-se a la seua vertadera passió. Des de ben xicotet recorda col·laborar fent les falles del seu col·legi. I a poc a poc, va anar interessant-se cada vegada més pel món de les falles, fins que va tindre l'oportunitat, sent molt jove, d'entrar a treballar en el taller que Pepe Martínez Moyá tenia a la ciutat fallera. Va decidir establir-se pel seu compte com a artista faller, quan va tornar del servei militar.

Amb 24 anys ingressa en el gremi d'artistes fallers, al qual continua pertanyent en actiu en l'actualitat

Casualment, la primera falla que va construir i va plantar va ser per a una comissió de Torrent, la malmesa Falla Xenillet. I arran d'esta, ja li van donar l'oportunitat en la comissió de la Falla El Trinquet de Manises.

En 2007 va debutar en la secció especial de València en una emblemàtica plaça, la de la Falla Na Jordana

"Amor per les Falles?" de Vicent Llácer. Any 2008. Font: Cendra Digital

Ho feia amb la falla que tenia per lema "I want to be freak (Friki-Friki Show)". I al seu torn, planta per primera vegada en solitari en una de les comissions falleres de València que més alegries li ha donat en quant a premis, la Falla Maestro Gozalbo-Conde Altea, que en aquell moment militava en la B i amb la qual va obtindre el primer premi de la secció. L'any següent, continua plantant en la mateixa comissió de la secció daurada del cap i casal i ho fa amb la falla que tenia per lema "Enguany amb Ñ", que s'ha convertit a posteriori en un dels projectes que considera més especials de tots els que ha desenvolupat en la seua carrera.

I és en este 2008 quan s'unixen els camins de Vicent Llácer i de la Falla Ramón y Cajal, i ens planta el projecte que tenia per lema: "Amor per les falles?"

Vicent ens va plantar durant quatre exercicis consecutius, collint un primer premi, dos segons i un tercer. Però més enllà dels premis, mantenint en tot moment una relació laboral i personal extraordinària, que hui dia encara continua.

Nomenar totes les falles que ha plantat Vicent i tots els èxits que ha collit en la seua carrera seria molt extens. A més, segons ell la seua millor falla són els seus tres fills: Adrián, Verónica i Vega. Però destaca com a referents, la sàtira i l'enginy de les falles de Miguel Santaaulalia i el risc de les falles de Pepet.

Doncs bé, el taller de Vicent Llácer ha sigut un dels que no han sobreviscut l'actual crisi del sector. I en 2022 va decidir tancar el taller, sent l'últim guanyador de la secció especial de les fogueres d'Alacant

Este premi el va obtindre en la foguera La Ceràmica amb el lema "Efímera" en 2019. Però com que es varen suspendre les fogueres en 2020 i 2021 per la pandèmia, li durà el "regnat" tres anys amb la seua última foguera plantada.

En 2023, Vicent va continuar dedicant-se al món de les falles però treballant en el taller de Carlos Carsí. Actualment, es troba vinculat al taller de Josué Beitia, i enguany, plantarà la que de moment serà la seua última falla. Ho farà per a la seua comissió, la Falla Duc de Gaeta - Pobla de Farnals. I la seua intenció és no tornar a signar més falles i treballar de fuster per a altres artistes fallers.

I així és com Vicent Llácer ha espantat el seu mal. El seu taller era el seu xiquet acaronat, però alhora també es va convertir en el seu major problema. En este moment està feliç, amb menys responsabilitat, menys pressió, més rendibilitat i més temps per a gaudir amb la seua família. Vicent Llácer ha sigut capaç de reinventar-se i pegar-li la volta a una situació complicada, per a acabar millorant en qualitat de vida.

Així que, Vicent planta i no plores. Que enguany gaudisques plantant la teua última falla (al menys de moment). I que sigues feliç fent el que decidisques fer i estant on decidisques estar.

Foguera La Ceràmica d'Alacant. Lema "Efímera" de Vicent Llácer. Any 2019. Autor Fotografia Pablo Sayas.

UNES FALLES SENSE FALLERA MAJOR

Entenc que l'absència d'una Fallera Major en una comissió amb més de 50 anys d'història pot generar frustració i preocupació entre tots els fallers i falleres. L'elecció de la Fallera Major és un moment significatiu en la celebració de la nostra festa, i la falta, no d'una representant, si no de la màxima representant per a la comissió, sens dubte marca una fita inusual.

Frustració ...

La figura de la Fallera Major és emblemàtica en la nostra falla, simbolitzant la gràcia, l'elegància i l'esperit festiu que caracteritzen la nostra tradicional festa. El seu paper va més enllà de ser una representant visual; es converteix en un símbol de la unió i la identitat de la comissió, actuant com a ambaixadora de la mateixa durant un any a tots els actes organitzats per comissions germanes dins i fora de la nostra ciutat.

L'absència de la nostra Fallera Major pot interpretar-se de diverses maneres

En primer lloc, pot ser útil investigar les raons darrere d'esta situació. Va ser una decisió conscient de les falleres de la nostra comissió per falta de compromís o va sorgir a causa de circumstàncies imprevistes?. Comprendre les causes subjacents podria llançar llum sobre la magnitud de l'impacte i com es percep dins de la comunitat fallera. Si l'absència d'una Fallera Major es deu a raons internes o a la falta de candidates disposades a assumir el paper, això podria indicar possibles desafiaments dins de la comissió.

Tal vegada és una oportunitat per a reflexionar sobre la participació, la comunicació i la gestió

Igual caldria realitzar un encontre amb tots els membres de la secció femenina per tal d'aclarir els fets que han provocat que la comissió de la falla de l'Ermita no tinga enguany Fallera Major, què millor que elles per tal de donar solucions a possibles situacions semblants. La transparència en la presa de decisions i la inclusió de tota la comunitat fallera en la cerca de la solució a futurs anys no desitjats de falta de Fallera Major, podrien ser aspectes a considerar.

... o oportunitat?

D'altra banda, si la falta d'una Fallera Major és resultat d'esdeveniments imprevistos, com la indisponibilitat de candidates prèviament seleccionades, la comissió podria abordar la situació amb empatia i comprensió.

La vida son girs inesperats, i la comunitat fallera, no n'està exempta d'enfrontar desafiaments.

És crucial que la comissió comuniqui oberta i honestament amb els seus membres sobre la situació. La transparència enfortirà la cohesió interna i permetrà que la comunitat compartisca les seues preocupacions i suggeriments.

Un diàleg constructiu pot aplanar el camí per a trobar solucions i superar la frustració inicial

A més, la falta d'una Fallera Major no hauria d'enfosquir l'essència de les Falles. La celebració és sobre el nostre poble, la creativitat i la tradició. La comissió pot aprofitar la situació com una oportunitat per a destacar altres aspectes de les Falles que sovint queden en segon pla. La participació activa de tots els fallers, la preparació de monuments impressionants i la promoció d'activitats festives poden contribuir a mantindre viva l'essència de les Falles.

Les tradicions evolucionen amb el temps

Si bé l'elecció d'una Fallera Major és una tradició arrelada, l'adaptabilitat també és una virtut. Es pot explorar la possibilitat d'introduir esdeveniments alternatius o reconeixements especials per a compensar l'absència temporal d'una Fallera Major. En conclusió, la falta d'una Fallera Major després de més de 50 anys en una comissió de les Falles de Torrent és certament un fet inusual que pot generar frustració. Però, abordar-ho amb transparència, empatia i creativitat pot transformar este desafiament en una oportunitat per a enfortir la cohesió comunitària i celebrar altres facetes significatives de les Falles.

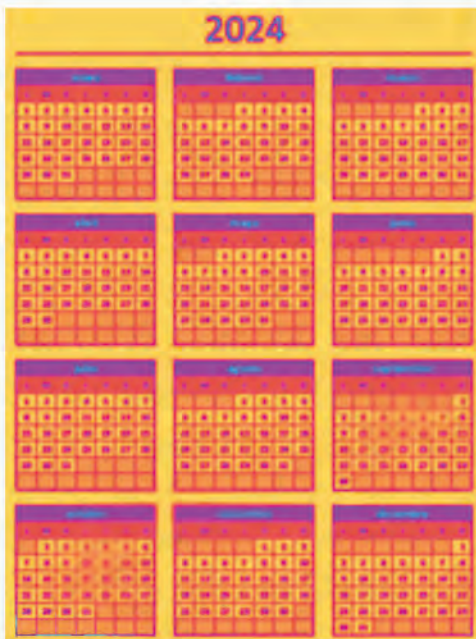

Imatge de la FRYC presentada al concurs de fotografia de la Falla A. del Alcázar

Per Òscar Requena

Excedència per a regnar

Estem a 19 de **MARÇ**, nit de la cremà i als peus dels monuments fallers, una xiqueta i una dona ploren, la xiqueta desconsolada perquè acaba el seu any de regnat. Però la dona, plora pel mateix, o plora perquè podrà descansar i reprendre la seua vida al cap d'un any carregat d'actes i esdeveniments socials relacionats amb el càrrec que ha ostentat fins el moment?

Els demane que se situen un poc en el lloc de la dona en qüestió

Ens anem a eixe dia de mitjan **MAIG** que va eixir triada en la junta general de la seua falla (evidentment es va presentar voluntàriament). Encara no havia acabat de dir les paraules el president de la comissió i ja formava part del grup de WhatsApp amb la resta de falleres majors de les falles de Torrent d'eixe any.

Després de les felicitacions i altres paraules de benvinguda, comença la "festa"

Sopar el dijous en algun casal, revetla divendres nit en una altra falla, dissabte comencen les demanades de les diferents companyes de regnat i algun "quinto i tapa" faller. I per a rematar la setmana, processó organitzada per alguna falla en honor a la Mare de Déu, en la qual desfilen les sortints, i com no, van a ser presents les entrants..., i així sumant els diferents culinaris que organitzen les diferents falles i entre setmana els diversos partits de futbol, futbol sala, galotxa i altres esports que juguen els de la teua falla, van passant les setmanes fins al primer cap de setmana de **JULIOL**.

Per fi arriba el primer acte oficial, l'elecció de les Falleres Majors de Torrent

Després d'este acte, es prenen unes merescudes vacances i van agafant forces per al que ve, perquè al **SETEMBRE**, volta a començar, culinaris, mig any faller, continuen les demanades, i arriba la teua (setmana de nervis per a tota la família). Comencen les proclamacions, els caps de setmana estan carregats d'actes i cal acudir a tots, com es van a perdre alguna cosa...?

Amb l'arribada del mes d'**OCTUBRE**, arriben els actes d'homenatge a la senyera, els concursos de teatre major e infantil, declamació infantil, truc i dominó, encara queden culinàries... i les exaltacions de les Falleres Majors de Torrent. Per fi després de diversos mesos d'actes oficiosos, cal representar a la falla en dos actes oficials. A partir d'este moment i fins el mes de **FEBRER**, els caps de setmana es carreguen encara més. Proclamacions, presentacions i els actes de les mateixes comissions, així com els diferents lliuraments de premis dels teatres i declamacions falleres. Entre elles tenim la pròpia proclamació i la presentació. Dos dies marcats en roig al calendari de tota fallera major.

El dia de la presentació, amb posada de vestit inclosa, obviament és marcat perquè també hi ha concurs faller i s'ha de participar

I ja entrem en matèria, l'últim cap de setmana de febrer, arriba la Crida (prèviament un grup de la comissió ha anat una nit a les cases dels màxims representants per a posar les banderes), cavalcada infantil, berenars d'infantils, setmana cultural de la teua comissió, cavalcada major, sopar de la fallera major, excursió a València amb la comissió a vore falles, altra excursió a València a vore la mascletà i visita a la diputació, plantà de la mateixa falla, sopar de la plantà i la setmana fallera, que si de normal ja és cansada, este any és el doble. I així fins al moment amb el qual comença este article, la cremà i els seus famosos plors.

L'objectiu d'este escrit no és un altre que plasmar un problema latent en moltes de les comissions falleres, i és que no hi ha dones (igual que pares d'infantils), disposats a parilitzar un any de les seues vides per a "representar" la falla, perquè si realment analitzem la situació, la fallera major d'una comissió, necessita agafar-se un any sabàtic de la seua pròpia vida per a ser fallera major, quan si des de les comissions baixàrem l'exigència cap als nostres representants i només exigirem els actes de la mateixa comissió, i la representació en els actes oficials de junta local i altres falles (presentacions) probablement no es vorien els quadres d'honor de les diferents falles, tant buits.

Però com també se sol dir "sarna amb gust no pica", i les mateixes que ara et diuen que no volen parar la seua vida un any, després exigeixen que els presidents, les parilitzen també per a no anar soles a estos actes oficiosos, que s'han auto imposat els uns i els altres amb el pas dels anys.

Una fallera desfilant a l'Ofrena de València

Per Toni Vilanova

TIBA WORLDWIDE OFFICES

OTHER ROMEU GROUP OFFICES

ALGERIA

Algiers (Head Office)
T: +213 21 436 572
argel@tibagroup.com

Oran
T: +213 41 414 757
oran@tibagroup.com

Skikda
T: +213 38 755 923
skikda@tibagroup.com

ANGOLA

Luanda
T: +244 222 390 968
tiba-lad@tibagroup.com

CAPE VERDE

Praia
T: +238 261 8541
tiba-rai@tibagroup.com

MOZAMBIQUE

Maputo
T: +258 848 267 765
tiba-mpm@tibagroup.com

PORTUGAL

Lisbon (Head Office)
T: +351 21 002 65 35
tiba-lis@tibagroup.com

Coimbra
T: +351 23 998 53 18
tiba-cbp@tibagroup.com

Porto
T: +351 22 999 13 56
tiba-opo@tibagroup.com

CUBA

Havana
T: +53 5279 2121
tiba-hav@tibagroup.com

GUATEMALA

Guatemala
T: +502 2221 7105
tiba-gua@tibagroup.com

MEXICO

Mexico D.F. (Head Office)
T: +52 55 4777 8800
tiba-mex@tibagroup.com

Mexico Airport
T: +52 55 5771 3357
mex-air@tibagroup.com

Guadalajara
T: +52 33 4445 3335
tiba-gdl@tibagroup.com

Leon
T: +52 47 7329 7300
tiba-leo@tibagroup.com

Monterrey
T: +52 81 8399 0585
tiba-mty@tibagroup.com

Puebla
T: +52 22 2141 4814
tiba-pbc@tibagroup.com

Queretaro
T: +52 44 2290 2904
tiba-qro@tibagroup.com

PANAMA

Panama
T: +507 300 5047
tiba-pty@tibagroup.com

CHILE

Santiago de Chile
T: +56 9 5929 0542
tiba-scl@tibagroup.com

SPAIN

Valencia (Head Office)
T: +34 963 984 111
tiba-vc@tibagroup.com

Valencia Projects Division
T: +34 963 984 111
proyectos@tibagroup.com

Algeciras
T: +34 956 634 085
tiba-alg@tibagroup.com

Alicante
T: +34 965 140 812
tiba-alc@tibagroup.com

Barcelona
T: +34 933 012 062
tiba-bcn@tibagroup.com

Bilbao
T: +34 944 936 570
tiba-bio@tibagroup.com

Las Palmas
T: +34 928 474 300
tiba-lpa@tibagroup.com

Madrid
T: +34 912 964 100
tiba-mad@tibagroup.com

Tarragona
T: +34 933 012 062
tiba-tar@tibagroup.com

Tenerife
T: +34 922 206 804
tiba-tnf@tibagroup.com

Vigo
T: +34 986 446 520
tiba-vgo@tibagroup.com

ARGENTINA

Buenos Aires (Head Office)
T: +54 114 343 4700
info@sg-log.com

Santa Fe
T: +54 340 047 6321
info@sg-log.com

Tucuman
T: +54 381 430 1842
info@sg-log.com

CHINA

Shanghai (Head Office)
T: +86 21 3105 8806
shanghai@betalinkasia.com

Ningbo
T: +86 574 8765 3335
ningbo@betalinkasia.com

Shenzhen
T: +86 755 2586 2966
shenzhen@betalinkasia.com

Xiamen
T: +86 592 5625131
xiamen@betalinkasia.com

MOROCCO

Casablanca (Head Office)
T: +212 520 420 310
casablanca@transglory.com

Tangiers
T: +212 539 323 958
tangiers@transglory.com

TUNISIA

Rades (Head Office)
T: +216 79 457 159
tunis@transglory.com

Sfax
T: +216 74 497 633
sfax@transglory.com

Sousse
T: +216 73 202 988
sousse@transglory.com

LA TRINCHERA

HAMBURGUESERIA - TAPAS - CARNES A LA BRASA

Plaça de la Llibertat, 13, 46900 Torrent
961 08 99 41

CENTRO DE JARDINERÍA

**Jardín - Huerto - Pienso
Maquinaria- Floristería**

www.mercajardin.es

96.158.95.54

606.77.81.13

Camí Reial, 178 46900 - Torrent (Valencia)

Tresor o trasto?

Si partim del títol d'enguany, "Qui canta el mal espanta", no puc ocultar la meua preocupació davant el dilema que me sorgeix com a persona i com a faller. O soc pessimista i ho veig tot negre, encara que la realitat resulta ser ben diferent, o és que cante tan malament, que no sols no espante cap mal, sinó que me considere responsable d'atraure'l, i de rebot, de passar-li-ho a la resta de la comissió.

I de quin mal estic referir-me al començament del present escrit, perquè la veritat és que resulta difícil d'endevinar. És veritat que es tracta d'una percepció personal però no puc ocultar la inquietud que em provoca. Per això, vull reflexionar en veu alta.

Què passa amb el llibret. Si abans era motiu d'orgull per a tots els fallers i falleres, tan grans com menuts, per què ara no desperta la mateixa passió?

Llibrets als peus de la Torre del Mercat de Torrent com a mostra de protesta pels premis atorgats als llibrets de Torrent per la Conselleria al 2023. L'únic guardó va ser el lloc 79 per a la Falla Poble Nou, en un total de 80 premis.

Si fa només uns pocs anys, hi havia una ansietat entrançable de poder tindre'l a les mans per pegar-li una ullada o dos, o més, per què ara agafem tan sols un per família, qui l'agafa, i encara has d'escoltar, 'amb un me sobra'. Què ha canviat per a que la resposta siga tan trista i desconsoladora?

I més encara per als autors i autores, que només volen col·laborar en un dels projectes més emblemàtics de la festa fallera, esperant a canvi tan sols algunes mostres de gratitud i un respecte just cap la seua obra, que per suposat sempre serà de tots els fallers i falleres de la comissió.

No podem ocultar que en molts casos les estadístiques són capritxoses i ens donen sorpreses de tot tipus, però hi ha altres que basades en evidències contrastades, ens donen una realitat que no podem ocultar.

Si anys arrere la comissió editava més de 500 llibrets i tant fallers com falleres, com majors i menuts, reclamaven el seu llibret com si d'una recompensa es tractara, hem passat a tindre que reduir el nombre d'exemplars de manera progressiva cada exercici, perquè vore les caixes de llibrets que van quedant per lliurar produeix una considerable decepció, sobretot en tots els que han tingut la valentia de posar-se a escriure per a perpetuar vivències de la falla, que d'ací a uns anys, seran un tresor que valoraran amb molta satisfacció els fallers i falleres d'aquella època.

Tan malament estem fent-ho? Tan poc li interessa el que s'escriu a la gent dels nostres dies? O és que està cansada de llegir sempre el mateix discurs? Tindran la culpa les xarxes socials que ens lleven tot el temps lliure i no ens donen opció a poder llegir més? Molts són els interrogants que sorgeixen i difícil resulta trobar solucions a una situació que preocupa, però de segur que cadascú tindrà una possible resposta, que de conèixer-la, podríem donar algun pas important.

Pense que pot ser un motiu d'estudi global per a recopilar les múltiples opinions que rebríem i que ens ajudaria a trobar una fórmula més esperançadora

Mentre tant, cal seguir intentant-ho. Si algú o alguna vol ser faller o fallera, tan sol té que anar a la comissió elegida, donar les seues dades i abonar les quotes corresponents i ja ho és amb tots els drets. Anirà rebent informació dels actes i és lliure de participar o no, sense cap compromís. Perfecte, perquè gràcies a estes persones les falles poden aspirar a aconseguir reptes més importants.

Però, el món faller és molt més i el que no el conega està perdent-se una part important de la festa com relacionar-se amb més gent i conviure amb una mentalitat fallera que convida a la integració en un col·lectiu compromès i empenedor.

I com podem facilitar aquesta integració? Evidentment, amb la presència física, per a fer festa, per a ajudar en l'organització d'un acte, per a prendre una cervesa o un cafè al casal. Però si volem descobrir l'essència fallera de cada comissió hem de recórrer al llibret, perquè en el nostre cas, el objectiu primer són els fallers i falleres amb els seus màxims representants, els monuments i les crítiques corresponents, així com descobrir passatges de la nostra història a través estudis i investigacions, i com els escriptors i escriptores són únicament membres de la comissió, són ells i elles els que millor poden plasmar la fotografia fallera del barri de l'Ermita, com és la Falla Ramón y Cajal.

Ànim! Entre tots podrem seguir editant llibrets que han fet història no sols a la nostra ciutat, sinó també a la resta de la Comunitat, i tan de bo seria que tornàrem a sofrir el problema de que falten llibrets, perquè seria la prova evident que la gent ha recuperat les ànsies per llegir i el llibret ha tornat a ser el gran protagonista de la portada cultural de la nostra festa. I amb aquestes paraules d'ànim i il·lusió acabe la meua participació, però abans vull confessar-me. Cante molt malament.

Per Joaquín Requena

El milacre del teatre

L'article primer del Reglament Faller de la nostra ciutat defineix literalment la festa de les falles com una manifestació artística, cultural i satírica. Aspectes que hem analitzat al llarg d'este llibret, veient com han evolucionat, o seria millor dir involucionat, amb el pas dels anys. I si ens centrem en la seua vessant cultural crec que la majoria del món faller pensa que no va en ells, que és un aspecte que sols agrada a uns quants frikis o malalts de falles que parlen de monuments, llibrets, poesia o teatre. I pot ser que tinguen raó. M'agradaria tindre un comptador per saber quantes persones lligen este article o qualsevol altre del llibret i arriben a la seua fi.

Contemplant esta desídia, abandonó, fins i tot, rebuig, per a esta part essencial de la festa de les falles, podem afirmar que ens trobem davant d'uns dels mals de les falles actuals, pensant que tot temps passat va ser millor. I mireu la casualitat que llegint Granerers dels anys 80-90 per buscar retrobar-me amb eixos enyorats temps, va caure en les meues mans un article publicat al Granerer de l'any 1987 que podria tindre una cabuda perfecta en la temàtica del nostre llibret d'enguany, i això que sols han passat 37 anys, que es diuen prompte.

Tal vegada és una oportunitat per a reflexionar sobre la participació, la comunicació i la gestió

El millor d'esta troballa és que l'article, que porta per títol "Moltes voltes m'he proposat...", és d'un emblemàtic faller de la nostra comissió, Andrés Andreu i Alabajos, president en aquell any 1987 i un defensor a ultrança dels aspectes culturals de la festa, encapçalant i potenciant activitats relacionades amb el llibret, el teatre i els Jocs Florals. I en aquell article, Andrés, mostrava un pessimisme en les seues paraules molt semblant al que hi ha en les nostres actuals, fins i tot, va escriure de forma literal "Si no es rectifica, el teatre en les comissions desapareixerà".

Una frase lapidària dita després de molta reflexió, perquè Andrés no és persona d'impulsos i eixa frase era un reflex d'una realitat molt complicada. Però ha sigut esta frase tan pessimista i que ens augurava un dramàtic futur, la que al llegir-la, m'ha omplert d'esperança i m'ha fet pensar que no està tot perdut, que tal vegada ens trobem davant d'una d'eixes crisis cícliques que et fan renàixer de les pròpies cendres, que d'açò les falles sabem prou, i seguir endavant amb un esperit renovat i amb més força que mai.

Moltes voltes m'he proposat...

Escriure sobre la problemàtica de la poca participació de les Comissions Falleres en alguns concursos que organitza la Junta Local Fallera, començant pel teatre gran i acabant per l'infantil. I si en desllemanys hi ha més participació, és degut a que era resultat més còmode, ja que en donar-les les posicions aliquid em acabat la nostra feina, i no crec que siga molt correcte, perquè deixem als aiquets en un procés, ja que al no ensenyar-los, van directes al fracàs. És una llestima, perquè no nos deuria doirde el preocupar nos per orientar al menut, en el fi de que es presenten en unes mínimes garanties per a quedar un poc bé.

Però lo més problemàtic és el Concurs Major de Teatre, això sí que es un verdader desastre i desànim per part de les Comissions.

Es vergonyós que una ciutat en la que hi han viut i tra falles paja participen així de una verdadera pena. Jo, personalment, penso, que la Junta Local Fallera fa tot lo possible per a fer-ho bé i com que en lo que, es referen a este Concurs ho aconseguim.

Les Falles, moltes voltes, posen infinitat d'excuses que no convenen a ningú; que si no té gunt, que si és molt difícil interpretar perquè no parlen valencià... I així mes va, cada volta menys participació, i les poques que participen de molta baixa qualitat, i arribarà el moment, si no es rectifica, que el Teatre en les Comissions desapareixerà, sempre en perill de la nostra llengua i de nosatres mateixa, ja que a la fi, som els encarregats de transmetre les tradicions del nostre poble. I Teatre en Teatre ha fet molta història en el pas dels anys. Pense que el reglament faller no facilita i augura de representacions, perquè el no pensar per a l'Activitat Fallera les obres fets fora de Torment, encara que siguen en pobles veïns, les Comissions no aixen i entre tots estem fent un llap servim a la nostra cultura i al nostre Teatre.

En quant al Teatre Infantil és una pena que no posen les falles tota els mitjos necessaris en la creu taca de transmetre esta aiaó als aiquets, per a que el dia de clarà no tinguen els problemes que tant nosatres ara, i de que si semblen collirem, com es adéu, i això és a la fi, la meta que deiquem proposar nos, per el bé del Teatre, i en general, per el de la nostra Cultura Valenciana.

ANDRÉS ANDREU ALABAJOS
President Falla Ramón i Cajal

Article d' El Granerer de 1987

I per què faig esta afirmació? Perquè per sort Andrés estava molt equivocadament, i darrere d'aquells negres nuvolots que presagiaven una devastadora tempesta, va arribar una florida primavera. Perquè en els darrers anys, el teatre faller ha tingut una evolució meravellosa, i amb dades a la mà, la nostra ciutat de Torrent s'ha convertit en el major referent de Teatre faller de la nostra Comunitat.

Cartell obra de teatre juvenil 2023

Actors i directores de l'obra de teatre infantil 2023

Cartell obra de teatre major 2023

Com ens van recordar en la Gala de la Cultura del passat 12 de gener, 32 obres, 2.150 minuts de representació i 261 actors i actrius, sense comptar direccions, apunts, efectes especials, dissenyadors/es i constructor/es d'escenaris, maquilladors/es..., han sigut els que han participat en la modalitat de teatre major. Una realitat que a Andrés li ompliria d'orgull, perquè ell va ser una de les persones que va crear els fonaments d'este concurs, sent actor, director, escriptor, constructor, dissenyador, i crec que no maquillador, però qui sap. I si se sumen a esta realitat les 15 representacions infantils interpretades per 243 xiquets i xiquetes, el teatre actual a Torrent es vist d'un futur esperançador.

Amb estes dades, qui és el valent que s'atreveix a dir que la cultura no està present al món de les falles?

El que caldria fer és saber-la canalitzar, adaptar-la als nous temps, a les noves inquietuds de la gent i de la joventut. Les falles tenim que saber fer autocrítica, deixar de pensar en mirar-se cap a dins i oblidar-se de la frase "com s'ha fet tota la vida". Açò no vol dir que tot val, cal mantindre l'essència de la manifestació artística, cultural i satírica, però també trobar els camins de com arribar cap esta essència, i en estos moments el teatre, el teatre faller, ha encès un llum que il·lumina estos camins i aparta d'ells la desídia, abandó o rebuig.

Aprofitem-nos d'este raig d'esperança i podem cridar ben fort que cultura i falles segueixen caminant juntes de la mà, sols cal trobar el camí més atractiu i encisador

Per José Fernando Andreu

Cultura & Falles

Diuen que qui "canta el seu mal espanta", però jo com a membre directe d'un grup de ball tradicional i de folklore valencià diria millor "qui balla el seu mal espanta", i mai més ben dit perquè hui dia el món de les falles deixa pas amb catifa roja una cultura del folklore que entra trepitjant fort, un folklore que cada vegada està més present en les nostres falles i en la societat en general que mostren un interès important amb este món que s'està posant de moda, espantant el mal cultural que sembla que està arribant al món de les falles.

Al cap i casal, son 130 comissions les que tenen grup de folklore, i cinc d'elles, Periodista Gil Sumbiela Azucena, Almirante Cadarso, Cádiz Dénia GV Germanías, Castielfabib, i Emilio Baro - Enrique Ginesta, estan inscrites en la Federació de Folklore de la Comunitat Valenciana.

Foto de Facebook del Grup de Ball de Torrent

A la nostra ciutat, al grup de la falla Reina Sofia, va unir-se enguany el de la falla Carrer Toledo, i a més, cal reconèixer l'esforç de la falla Àngel de l'Alcàsser per recuperar en el passat exercici el Festival de Cant i Ball valencià.

Totes estes comissions veuen en la creació dels seus grups de balls, una atractiva alternativa per inculcar la cultura valenciana entre els més joves. Grups de ball dels que es desconeixia la seua existència i que són cada vegada més coneguts entre els més joves, alçant una tradició que ve d'antany i que els nostres avantpassats no s'hagueren imaginat que anava a tindre tanta repercussió.

Les falles com a tal, estan patint el que jo diria "depressió festiva", ja que el concepte de falles com a moviment cultural ha canviat molt entre les noves generacions

Estes generacions anteposen l'interès festiu a l'interès faller-cultural, però dins d'eixa part festiva, la cultura folklòrica pot ser una eina meravellosa per mantindre encesa la flama de l'essència valenciana. Perquè, si bé és cert que parlar de folklore no significa necessàriament parlar de falles, hem de tindre en compte que la cultura dels balls tradicionals podria ser una manera d'ajudar al món de les falles a revitalitzar la seua vessant cultural.

I una conseqüència més que positiva de l'augment d'esta cultura folklòrica, és la recuperació de la riquesa de la indumentària valenciana, i són cada vegada més valencians i valencianes els que opten per vestir de manera més tradicional. Encara que ací cal matisar, que les falles des de la seua creació han estat molt vives i al llarg de la seua història no ha sigut alienes a canvis i modes pròpies de cada moment, però al món del folklore, encara que també ha patit eixos canvis, sí que ha marcat una línia roja que intenta no sobrepassar respectant els paràmetres de la indumentària tradicional.

Aprofitar este impuls folklòric és una responsabilitat dels dirigents de comissions falleres; saber combinar les necessàries activitats festives amb les activitats culturals que donen sentit a la festa, i trobar un equilibri que permeta no perdre l'essència del món de les falles.

El Grup de Ball de Torrent representant una "demanà", Festival Arrels, 2020

Actuació del Grup de Ball de Torrent en el dia del Rossejat de la Falla de la Plaça, 2024

És clar que la societat ha canviat i el compromís i l'esforç s'han anat perdent per altres motius més lúdic festius

però també és cert que gràcies a milers de valencians que encara s'interessen per conèixer el nostre passat i el transmeten als més joves, este boig món de les falles seguirà almenys de moment donant de què parlar, vives i canviants. No obstant això, la idea d'unir Falles i folklore pense que és una bona manera d'unir cultura i tradició valenciana, però això no és nou, perquè en el passat ja han viscut èpoques d'estar molt unides i altres no tant. Així que vull acabar la meua reflexió amb un qüestió sense resposta: quan durarà l'actual idil·li entre folklore i falles?

Per Juanjo Ortí

Menuda cultura!

Com a educadora compromesa amb el desenvolupament integral dels xiquets, no puc evitar reflexionar sobre la riquesa cultural que les Falles ofereixen als més menuts. És innegable que esta festivitat valenciana atrau l'atenció de xiquets i majors, però, estem assegurant que l'experiència cultural per als xiquets no es quede simplement en la pirotècnia i la parafernàlia festiva?

Per descomptat, les Falles són conegudes pels seus imponents monuments, focs artificials i la inconfusible olor a pólvora que impregna l'ambient. Però, és suficient per als nostres infants? En la meua experiència com a docent, considere que hem d'anar més enllà i avaluar la qualitat i diversitat de les activitats culturals destinades als xiquets en esta festivitat.

Grup de teatre infantil 2023

Participants infantils Concurs Declamació. Cat C i D

Participants infantils Concurs Declamació . Cat A i B

És evident la bretxa en la participació infantil durant les celebracions de les Falles, malgrat l'existència de concursos culturals, la participació infantil és limitada, plantejant la pregunta de per què estes oportunitats culturals no atrauen a un nombre significatiu de participants.

És crucial estimular la participació activa dels xiquets en estes activitats

No es tracta només de ser espectadors, sinó d'involucrar-se, crear, expressar-se i, el més important, aprendre de manera activa i participativa. Això enfortirà el seu sentit de pertinença i connexió amb la cultura que les Falles representen.

La integració de valors és un altre aspecte fonamental que no ha de passar-se per alt. Les Falles són una excel·lent ocasió per a transmetre principis com el respecte, la tolerància i la solidaritat. Podem utilitzar estes festivitats com un vehicle per a fomentar la importància de la diversitat cultural i la convivència pacífica, promovent així un aprenentatge social i emocional valuós.

En conclusió, les Falles per als infantils poden anar més enllà de ser sols un espectacle visual i sonor

Han de convertir-se en un espai educatiu on la cultura es converteix en una eina pedagògica, i els xiquets no sols es diverteixen, sinó que també aprenen i s'enriqueixen. És responsabilitat de tots nosaltres, garantir un llegat cultural significatiu per a les generacions futures. Estem fent prou per a aconseguir-ho? La resposta a esta pregunta hauria de ser la guia per a les nostres accions als pròxims exercicis fallers.

El nostre equip de futbol infantil

Els nostres representants de raspall

Els nostres infantils en la festa de Halloween, 2023

Els nostres infantils al Campionat de bitles de la Falla V. Pallardó, 2023

Per Loli Carrascosa

Membre Investigador:

Sergio Esteve

essència valenciana - 1973

Especialitat en indumentària
aristocràtica i cortesana
dels s. XVIII-XIX
masculina i femenina.

C/ Constitució, 3
46900 TORRENT - València
Tel. 96 156 21 67
www.sergioesteve.com
info@sergioesteve.com

PequeñoZOO

Tienda de animales y
Peluquería canina

+34 961 57 52 07

@pequenoozootorrent

C / del Músic Mariano
Puig Yago 53, 46900
Torrent, Valencia

EL NET

LA TRADICIÓN

Lotería La Ermita, S.L.

**Más de 60 años repartiendo sueños
Abónese a nuestras Peñas de
Quinielas y Euromillones**

Ramón y Cajal, 33
Teléfono 96 155 07 70

 Admón de loterías N° 1 La Ermita
 Loteria La Ermita

46900 TORRENT (Valencia)
info@loterialaermita.com

 601 313 076
www.loterialaermita.com

Nuestras especialidades

- Estética dental
- Cirugía y prótesis
- Implantología
- Ortodoncia
- Odontología general
- Ortopantomografía

Horario:

De lunes a viernes

Mañanas de 10:00 a 14:00h

Tardes de 16:00 a 20:00h

C/Prof. Idili Gimeno,4

46900 - Torrent

¿Dónde estamos?

 96 157 10 21

 660 51 41 27

www.dentalgo.es

Fallers Brillants

Lofi, Maria i Javi

És evident que quan es parla d'una persona, destacant sobretot els mèrits aconseguits al llarg del temps, segons qui escriu i la relació que té amb els protagonistes, el missatge que es dona canvia en tots els sentits, encara que l'objectiu fonamental és el mateix, com és destacar la trajectòria dels homenatjats, que generalment va lligada a molts anys de dedicació a potenciar l'activitat en col·laboració amb molta més gent que té en comú els mateixos interessos.

Trenta anys han tingut que passar per a que Loli, Maria i Javi, com a fallers i falleres de Ramón y Cajal, reben enguany la màxima recompensa que atorga tant la Junta Central Fallera de València com la Junta Local de Torrent, com són el Bunyol i la Torre d'Or amb Fulles de Llorer i Brillants.

Si parlem d'anys, sembla una eternitat, però si ens oblidem del temps, resulta tot el contrari: "Però com és possible que ja els corresponga rebre les recompenses de Brillants si encara són unes criatures!". Però resulta que el temps passa molt apresat, i més quan no vols que siga així.

I és que la imatge de Loli i Maria de quan eren xiquetes, no es podrà esborrar mai de la ment de qui les ha vist nàixer, créixer, fer-se donetes i regalar-nos el millor de la seua vida en forma d'alegria i il·lusió.

I en quant a Javi, tan sols tenim paraules d'agraïment, primer per a ell i després per a una fallera que el va fitxar no sols com a faller sinó també com l'home de la seua vida, omplint-nos de gran satisfacció quan ens adonàrem que havíem incorporat a la nostra comissió un xic encantador de qui no ens cansarem mai de reafirmar-lo com una bona persona.

Més d'un pensarà que estem davant d'un còpia i pega tan habitual en el nostre temps, i més si el que escriu és sempre el mateix. Evidentment podem trobar coincidències, en molts dels qualificatius que atorguem als Fallers i Falleres Brillants de cada any, però no estem regalant mèrits de manera gratuïta, tot el contrari, estem procurant fer justícia i agrair l'oportunitat de compartir la nostra passió fallera amb persones com Loli, Maria i Javi.

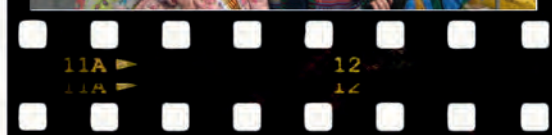
Loli Carrascosa Requena

Javier Gallego Puig

María Company Aracil

Origen, història i ús del refrany: “Qui canta, el seu mal espanta”

Per Salvador Císcar

refrán **SIN. / ANT.**

Del fr. *refrain*.

1. **m.** Dicho agudo y sentencioso de uso común.

SIN.: proverbio, sentencia, dicho, decir, adagio.

Els refranys, segons la Reial Acadèmia Espanyola, són expressions agudes i sentencioses d'ús comú. Establir els seus orígens és una àrdua tasca en molts casos impossible de realitzar, ja que es perd en l'origen dels temps. Al contrari que molts proverbis o sentències, tenen un origen en un episodi històric, els refranys presenten un debat comú en totes les llengües sobre quin personatge el va inventar, o en quin període històric va sorgir el seu ús. Existeixen molts tipus de refranys: morals, filosòfics, laborals, meteorològics, agrícoles, d'oficis... Podem afirmar que tots els refranys en el seu inici van tindre un individu que el va formular per primera vegada, fruit d'una vivència o fet que li va portar a tal reflexió, la comunitat ho va escoltar i es va vore identificada amb la sentència pronunciada, i a partir d'este moment el refrany entra en un circuit de transmissió oral que va formant part de la saviesa popular. Com a punt de partida, la cerca de refranys en textos clàssics ens aporta una valuosa informació ja que, si bé no apareix a vegades la transcripció literal, podem trobar variants amb el mateix concepte o significat. Este és el cas del refrany que en el present estudi anem analitzar. La transcripció que ha arribat als nostres dies, fins i tot d'ús quotidià, és “Qui canta, el seu mal espanta”.

Orígens

Les primeres referències a este refrany ens traslladen al segle I, en concret a l'obra **Tristeses**, o Tristes, del poeta llatí Publio Ovidio Nasón. El text està compost de 50 epístoles o cartes, agrupades en cinc llibres que va compondre l'autor durant els primers anys del seu forçat desterrament en Tomis, prop de l'actual Constança (Romania). Ovidio havia sigut expulsat de Roma l'any 8 per l'emperador Octavi Augusto. A l'inici del llibre IV de Tristeses apareix el significat del refrany actual, mostrant el cant com a alleujament del pes dels mals:

“Si en els meus llibres, lector, es noten defectes de quantia, com sens dubte es notaran, servisquen-los d'excusa les circumstàncies en què es van escriure. Estava bandejat, i no abellia la fama, sinó el descans i la distracció, que m'impediren pensar contínuament en els rigors que m'oprimixen. Això mateix incita al serf que cava la terra amb els grills als peus, i, alleugereix el penós treball amb les seues tosques cançons; per això canta el barquer que encorba el seu fatigat cos sobre l'arena fangosa, en arrossegar la tardana barca contra corrent del riu, o quan mou alhora els remes cap al pit i talla amb els braços les aigües a compàs. El pastor, fatigat, es recolza en el seu bàcul o se senta en la penya, i delecta a les seues ovelles amb la flauta de canya. Canta, i alhora gira el fus la serventa, per a enganyar les hores transcorregudes en la seua labor. Es conta que Aquil·les, ple de pesar pel rapte de Briseida, va dissipar la seua tristesa amb els concordos de la lira Hemonia, i Orfeu arrossegava les selves i les roques insensibles per a consolar-se de la doble pèrdua de la seua esposa.”

En este text no veiem la transcripció literal del refrany que actualment coneixem, però la intenció i significat és present, la qual cosa ens indica que des de l'antiguitat era present el fet de cantar com a alleujament i distracció de les penes.

Una altra mostra la trobem en les obres de Marco Aurelio Nemesiano **Olimpio**, el poeta llatí del segle III nascut a Cartago. En la seua quarta ègloga, composicions poètiques del gènere bucòlic, en la qual solen dialogar pastors, veiem com Nemesiano presenta dos pastors Lícidas i Mopso, els quals estan enamorats respectivament d'una xica i d'un jove, anomenats Méroe i Yolas. Després d'uns versos inicials on l'autor conta la situació amorosa dels pastors, comença el cant a competència i alternativament entre els pastors. Este cant s'estructura en estrofes de cinc versos, totes culminades pel refrany: cantet, amat quod quisque; leuant et carmina cures. [Que cadascun cante el que mestressa: els cants també alleugen les cures].

Ja en el segle XVII, en el mateix **El Quixot**, trobem el refrany, en el capítol XXII de l'obra que amb el títol De la llibertat que va donar el Quixot a molts desgraciats que malament del seu grau els portaven on no volgueren anar, narra la trobada del Quixot i Sancho amb una cadena de presos condemnats a remar en les galeres del rei, custodiats per quadrillers de la Santa Germandat.

El gentilhome els allibera, però este fet provoca que el cavaller i escuder siguin perseguits per la Santa Germandat i hagen de refugiar-se en Serra Morena. El passatge diu així: El cual era un mozo de hasta edad de veinte y quatro años, y dijo que era natural de Piedrahita. Lo mesmo preguntó don Quijote al segundo, el cual no respondió palabra, según iba de triste y malencónico; mas respondió por él el primero, i va dir:

- Éste, señor, va por canario, digo, por músico y cantor.
- Pues, ¿cómo? Va repetir Don Quixot-. ¿Por músicos y cantores van también a galeras?
- Sí, señor -va respondre el galeot-; que no hay peor cosa que cantar en el ansia.
- Antes he yo oído decir -va dir Don Quixot- que quien canta, sus males espantan.
- Aca es al revés -va dir el galeot; que quien canta una vez, llora toda la vida.
- No lo entiendo -va replicar don Quixot.

En valencià trobem la primera referència a este refrany en l'obra de **Carles Ros**, Tractat d'adages i refranys valencians i pràctica per a escriure ab perfecció la llengua valenciana.

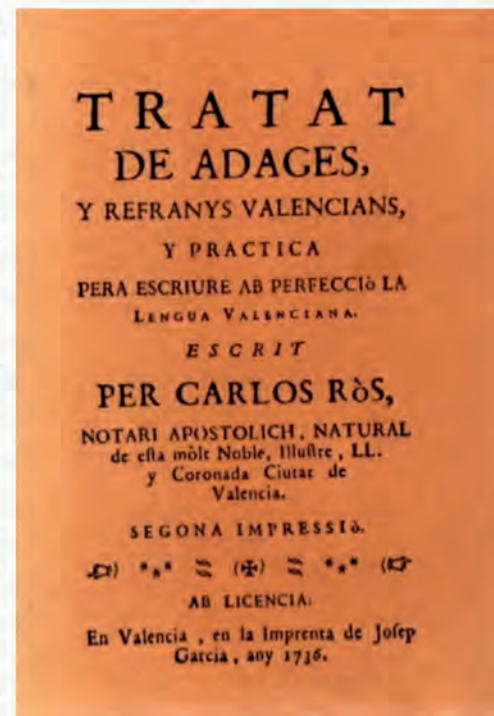
Carles Ros i Herbera va nàixer a València el 4 de novembre de 1703 i se'l considera un dels precursors de la Renaixença literària valenciana. Igual que el seu pare i el seu avi, va ser notari, títol que va obtenir als 30 anys d'edat. Acabats els estudis va decidir iniciar la carrera de lletres, i en 1740 va obtenir el títol d'escrivà reial i públic. Malgrat tindre dues carreres, no va tindre cap èxit laboral, ja que no consta cap treball realitzat com a escrivà o document notarial signat per ell, és més, tot sembla indicar que la pobresa el va acompanyar durant tota la seua vida. Carles va morir solter en 1773 a l'edat de 70 anys, i va ser soterrat a l'església de Santa Creu, que estava situada en l'actual Plaça de Santa Creu i que en 1842 va ser demolida.

El llegat de Carles Ros és la seua important activitat lexicogràfica, sent, en este sentit, l'autor valencià més important del segle XVIII. Va elaborar diccionaris i vocabularis en una època a contra corrent. La promulgació dels Decrets de Nova Planta en els territoris de la Corona d'Aragó, la supressió dels Furs de València, i la prohibició de la llengua valenciana en els centres d'ensenyament, imposada per Carles III, conformaven un desolador ambient, tant social com políticament.

Entre les seues obres destaca: Diccionari valencià-castellà (1764), La Processó del Corpus de València en el segle XVIII, Raro diccionari valencià-castellà, ùnic, y singular, de vòzes monosílabas, i obres en valencià, com, Romance entretingut hont se reciten les fatigues y treballs que passen los casats curts de havèrs: declarant quant y a quina edat es poden casar los pobres, que per als rics tota hora és bona (1750), Rahonament y coloqui nou en lo qual un llaurador li declara son amor a una dama chispera, requebrantla per molts camins per veure si pot llograrla per dona y al mateix temps li proposa son saber, maña y habilitat / compost per un boticari de manegueta, barber y doctor de secà.

L'obra que ens interessa en el present estudi és el **TRACTAT D'ADAGES, I REFRANYS VALENCIANS, I PRÀCTICA PER A ESCRIURE AB PERFECCIÒ LA LLENGUA VALENCIANA**, on es recopilen 956 refranys valencians. La primera edició va ser de 1733, realitzant-se la segona edició en 1736 en la impremta de Josep García, on es van incorporar 150 refranys més, i en 1788 es va editar la tercera edició en la impremta de Josep Esteban Cervera. El refrany és recollit en el capítol de refranys, que comencen per la "Q", amb l'expressió: Qui canta, sos mals espanta.

Altres variacions en valencià recollides en diverses publicacions, són: Qui plora i canta els seus mals espanta, [Valor Calatayud, Ernest (1986): Refranyeret musical. Recull folklòric], El que canta, el mal espanta, [Comes i Nàcher, Joan (1996): No queda lo dit, sino lo escrit. Recull de refranys valencians], Qui canta, el seu mal espanta, [Sanxis i Forriols, Joan Lluís (2011): Saviesa popular. Recull de refranys i frases fetes].

Ús i àmbit geogràfic actual

Este refrany el trobem molt estès en diversos països d'**Europa** i el seu ús ha anat variant al llarg dels segles, el podem trobar en la seua traducció literal respecte al castellà i també amb algunes variacions, encara que el seu significat i aplicació és similar.

A **França** el refrany és Qui chante, ses maux enchante. La seua traducció és idèntica al castellà, i actualment està en desús. Un altre refrany similar al país gal és Tel chante qui a peur, que significa Qui té por canta. Trobem referències literàries en l'obra: Contes d'un buveur de bière suives dones contes du roi Cambrinus et de plusieurs autres [Contes d'un bevedor de cervesa seguits de contes del rei Cambrinus i diversos altres], de Charles Deulin, on llegim Demain, sud le coup de midi, Quand le gazon aura verdi... Qui chante, ses maux enchante, mais, hélas! La journée passait, le lendemain venait, midi sonnait [Demà, al caient del migdia, quan la gespa haja reverdit... Qui canta, els seus mals delecten, però, ai! Va passar el dia, va arribar l'endemà i va sonar el migdia.

En alemany tenim el refrany Wer fröhlich singt, sein Lied bezwing. La traducció varia lleugerament respecte al castellà: Qui canta alegre, veng la seua pena, i actualment ja no és un refrany usat a Alemanya.

En llengua anglesa veiem com el refrany té una variació en substituir la referència a la música o el cantar per una conversa, encara que la intenció del missatge seria el mateix, A cure for all sorrows is conversation. La cura per a totes les penes és la convers. E, en canvi, en sentit contrari si que trobem una referència a la música en el refrany Music helps not the toothach. La música no evita el mal de queixal. Tots dos refranys els trobem recollits en l'obra de Rosalind Fergusson, The Penguin Dictionary of Proverbs.

A **Polònia** el refrany equivalent és Kto śpiewa, troski rozwiewa; Qui canta, allunya preocupacions. Actualment és poc usat, encara que sí que és recollit en l'obra Nou llibre de proverbis i expressions proverbials poloneses.

En **albanès**, sota l'enunciat Em këngë e të qeshur, të zezat përqeshur, tenim la traducció: Amb cants i amb riures, les negres s'ignoren, entenent-se les negres com les males coses. Este refrany està recollit en l'obra de Mihallaq Strati, Proverbis comparats en italià, anglés, francés, espanyol, alemany, rus, llatí, albanés, nou grec, grec antic, búlgar, serbi, romanés i turc. També trobem en albanès, el refrany Kënga hallevë i*vë lak, la traducció literal del qual és: La cançó posa una soga a les dificultats.

A **Grècia** el refrany més similar és Όποιος λέει τον πόνο του, βρίσκει τη γιατροιά του [Qui diu el seu mal, troba la seua cura], és poc usat, encara que està recollit en l'obra, de Kostas Stratigakis, Proverbis dels grecs moderns.

En **italià** trobem el refrany Chi ride e canta il suo male spaventa, [Qui riu i canta, el seu mal espanta]. Este refrany està en desús actualment, havent sigut utilitzada amb el mateix significat per Canta che tu passa, la traducció literal del qual és Canta que et passarà. Com a referència literària trobem el refrany en l'obra Poesie popolari (1859), de Cesare Cavara: Chi ride e canta suo male spaventa; / Es troppa et ne pigli, ne morrai. / Chi sempre ride, ha natura di matto; / Chi mai senar ride, senar è savio affatto [El que riu i canta la seua maldat, espanta; / Si preses massa, moriràs. / El que sempre riu té naturalesa de boig; / El que no riu no és gens savi"].

A **Portugal** el refrany està en vigor i és molt usat, s'enuncia igual que en castellà: Quem canta seus mals espanta [Qui canta, els seus mals espanten. En la Comèdia Eufrosina (1616), de Jorge Ferreira de Vasconcelos, ja el trobem: Quem canta fadas màs efanta. Existixen variants com: Quem canta seu malament espanta, quem chora mais o augmenta [Qui canta, el seu mal espanta, qui plora, l'augmenta més].

A **Romania** trobem un refrany poc usat i el seu enunciat és: Cinema cântă își izgonește necazurile, cinema plânge și le mărește [Qui canta espanta els seus mals, qui plora els allarga. També existeix una variant que diu: Cinema cântă nu llaure păcate [Qui canta no té pecats].

A **Rússia** ja no s'utilitza este refrany l'enunciat del qual és així: Кто поёт, того беда не берёт [A qui canta no li toquen els mals]. Està recollit en l'obra Proverbis i refranys russos de Anikin V.P. Existeix una altra varietat amb el mateix significat que resa: Кто умеет веселиться, того горе боится [Els mals tenen por dels quals saben alegrar-se].

A **Espanya** també existeixen variants i usos diversos segons les regions i llengües cooficials.

I així en **gallec** el seu equivalent és O que canta, us seus mals espanta [El que canta, els seus mals espanta]. Actualment és poc usat, també existeixen diverses variants, com Home que canta, seu malament espanta [Home que canta, el seu mal espanta], Seus mals espanta o que canta [Els seus mals espanta el que canta]. Tots ells recollits en l'obra Refraneiro galego e outros materiais de tradició oral, de Francisco Vázquez Saco.

En el **País Basc** el refrany equivalent d'ús és Kantatzeak bozkario emaiten [Qui canta sembra alegria], encara que també existeix la similar al castellà: Kantatzeak bozkario salatzen edo emeten. [Qui canta els seus mals espanta], tots dos recopilats en l'obra de Gotzon Garate, '30.466 atsotitzak'. [30.466 proverbis].

En **valencià** és un refrany d'ús actual i té diverses varietats: Qui canta els seus mals espanta, Qui canta el seu malament espanta i fa malament de cap al qual l'aguanta, Qui canta, els seus mals espanta; qui plora, els seus mals augmenta i el qui està enamorat sols de mirar s'acontenta, Qui plora i canta, diu que els seus mals espanta, i, Qui plora el augmenta, Qui balla o canta sos mals espanta, Qui canta els seus mals, els escolta.

El cant com a defensa i protecció contra el mal

En un sentit més ampli, però amb el mateix significat, trobem cants i himnes com a defensa contra el mal, l'ansietat o temor. En este context, des de l'antiguitat podem veure com es recorria a himnes guerrers abans de la batalla. Els espartans per exemple entonaven l'**embatérion**, que marcava la marxa cap al combat. Posteriorment trobem cants amb la mateixa finalitat en quasi tots els exèrcits de l'antiguitat.

Però la millor mostra del cant com a defensa contra el mal el tenim en l'àmbit religiós, una de les mostres més antigues és el cant de l'**Oració de Sant Benito Vade retro Satana**, expressió llatina que significa «Aparta't, Satanàs». Esta oració prové del passatge de l'evangeli de Sant Marcos (8,33), quan Jesucrist va reprendre a Pedro dient: "Lleva't de davant de mi, Satanàs! perquè no poses la mira en les coses de Déu, sinó en les dels homes." Al llarg dels segles la tradició catòlica ha usat esta expressió per a repel·lir qualsevol mal. Diu així l'Oració:

Llatí

Crux Sacra Sit Mihi Lux
Non Draco Sit Mihi Dux
Vade Retro Satana
Numquam Suade Mihi Vana
Sunt Mala Quae Libas
Ipse Venena Bibas

Revers de la medalla de Sant Benito, en la qual apareixen les sigles en llatí d'esta oració.

Castellà

Que la Santa Cruz sea mi luz,
Que no sea el dragón mi señor.
¡Vete atrás, Satanás!
Nunca me persuadas con cosas vanas,
Es malo lo que das de probar,
Bebe tu propio veneno.

GOZOS A SAN LUIS BERTRAN,

VENERADO EN SU ERMITA DE LA VILLA DE TORRENTE.

Glorioso Luis Bertran,
varon justo y penitente.
*Eres nuestro protector
y el amparo de Torrente.*

Naciste en la capital
de este reino de Valencia,
donde brilló la inocencia
y edificante moral:
con una gracia especial
y un celo el mas emiaente.
Eres nuestro, etc.

En tu santa juventud
tu modestia fué un modelo;
propicio tuviste al cielo
viendo en ti tanta virtud:
en tu gloriosa actitud
benignísimo inocente.
Eres nuestro, etc.

Minimo quisiste ser,
mas Domingo te llamó,
y en su gran casa brilló
tu piedad y tu saber:
sin cosar de merecer
el lauro mas preemiaente.
Eres nuestro, etc.

Los padres predicadores
venerando tu doctrina
en la cathedra divina

te vieron con resplandores:
tan justos admiradores
nos dicen piadosamente,
Eres nuestro, etc.

El evangelio anunciaste
á las gentes con unción,
y de tu predicacion
copioso fruto sacaste:
al Salvador imitaste
edificando á la gente.
Eres nuestro, etc.

Con apostólico ardor
un nuevo mundo te vé
sacro nuncio de la fé
enviado del Señor:
y ganando con tu amor
para Dios un continente.
Eres nuestro, etc.

En las Indias tu mision
llenaste con santo celo,
mereciendo en tierra y cielo
un precioso galardón,
con ternura y emoción,
y con caridad ardiente.
Eres nuestro, etc.

Penitente y afligido
por tantas culpas ajenas,
padeviste duras penas
en el llanto sumergido:

siendo de Dios el querido
por tu piedad eminente.
Eres nuestro, etc.

Apóstol muy venerado
fuiste en las Indias, Luis,
y en aquel vasto pais
tu ley auca han olvidado:
en ambos mundos amado
te vemos alegremente.
Eres nuestro, etc.

Tu vida fué milagrosa,
y tu amor santo una fragua;
a ti debemos el agua
de esa fuente prodigiosa:
y tu imágen tan hermosa
nos espresa tiernamente,
Eres nuestro, etc.

Portento de santidad
y admirables perfecciones,
con tus celestiales dones
de nosotros ten piedad:
y en cualquier calamidad
miranos piadosamente.
Eres nuestro, etc.

Glorioso Luis Bertran,
varon justo y penitente.
*Eres nuestro protector
y el amparo de Torrente.*

§. Ora pro nobis Beate Ludovico Bertrande. ¶. Et digni efficiamur promissionibus Christi.

OREMUS.

Deus, qui Beatum Ludovicum confessorem tuum, per corporis mortificationem, et fidei precenium, Sanctorum gloria conquistasti: presta, ut quod fide profitemur, pietatis operibus iugiter impleamus. Per Christum Dominum nostrum. §. Amen.

Altres cants on també trobem la mateixa finalitat són els **gojos**, terme que prové del llatí *gaudium* (alegria). Estes composicions religioses eren cantades per la comunitat recordant la vida, obra i miracles de la figura a la qual estava dedicada el goig, alhora que es demanava la seua protecció i intercessió. Els gojos existeixen dedicats a Crist i la Verge, en les seues diverses advocacions i als sants. En este cas existeix tota una especialització de cada sant i santa per a mals i calamitats concrets.

Actualment el cant dels gojos ha quedat restringit a l'àmbit parroquial i cada vegada en menor número, quasi sempre lligats a una germandat o confraria del personatge en qüestió, al qual es dedica el cant, però segles arrere, quan més que una devoció, es tractava d'una necessitat, i únic remei contra plagues i desastres climàtics, els gojos eren celebrats per tota la comunitat. Estos cants marcaven el calendari litúrgic i social de la població, així veiem com s'iniciava l'any amb la pregària per a la protecció per als animals, a Sant Antoni Abat, contra les plagues del camp els cants anaven dirigits a Sant Gregori Ostiense, per a evitar calamarsades que destrossaven la collita s'acudia a Abdón i Senén, i així continuava amb una llista del calendari romà que protegia tant la comunitat en general, com a grups, gremis i professions específiques. A Torrent tenim exemples de gojos cantats com els dedicats a **Sant Lluís Bertrán**, demanant protecció contra el mal i les calamitats:

Glorioso Luis Bertrán,
Varón justo y penitente.
Eres nuestro protector
Y el amparo de Torrente.

[...]

Portento de santidad
Y admirables perfecciones.
Con tus celestiales dones
De nosotros ten piedad:
Y en cualquier calamidad
Miranos piadosamente.

Una altra advocació de Torrent, ja desapareguda, on s'invocava amb cants de protecció, la trobem en els **gojos al Xiquet Jesus Rei dels Fruits:**

Si frutos daña el gusano,
lo matáis sin dilación,
sintamos, Rey de los Frutos,
los de nuestra redención.

[...]

Serenáis la tempestad,
Gran Rey, de rayos y truenos,
y en vuestros ojos serenos
se halla la serenidad:

Sed a nuestra oscuridad,
Jesús, la iluminación;
sintamos, Rey de los Frutos,
los de nuestra redención.

GOZOS AL NIÑO JESUS REY DE LOS FRUTOS.

HAsta gozar la fruicion
de Dios y sus atributos;
sintamos, Rey de los Frutos,
los de nuestra redencion.

En Torrente de Valencia
Fruto os mostrais prodigioso
de aquel vientre generoso
de la Madre de clemencia:
allí culto y reverencia
os rinde la devocion:
sintamos, &c.

De Francisco en el convento
os goza la Descalcez,
que donde hallais desnudez,
es donde tomáis asiento:
allí un continuo contento
aun vuestras Estampas son;
sintamos, &c.

Dexais al enfermo sano,
bendiciendo su comida;
qué mucho, si sois la vida,

y está todo en vuestra mano?
Si frutos daña el gusano,
lo matáis sin dilacion;
sintamos, &c.

Serenais la tempestad,
gran Rey, de rayos y truenos,
y en vuestros ojos serenos
se halla la serenidad:
sed à nuestra obscuridad,
Jesus, la iluminacion;
sintamos, &c.

Viendo el Cristiano dichoso
por vos su mal remediado,
con gran razon os ha dado
el nombre de Fructuoso:
guardáis en el parto ansioso
el fruto de bendicion;
sintamos, &c.

Jesus, vuestra gran virtud
el mal ahuyenta del hombre,
por ser Verbo, cuyo nombre

es dador de la salud:
mostradnos con rectitud
las partes de la oracion;
sintamos, &c.

Dadnos paz, fe, caridad,
mansedumbre, continencia,
longanimidad, paciencia,
bondad, gozo y castidad:
modestia y benignidad:
frutos de la dileccion;
sintamos, &c.

Dadnos, Jesus, el amaro,
dadnos el nunca ofenderos,
aquí la flor de teneros,
allí el fruto de gozaros:
para poder contemplaros
sin pausa ni intermision;
sintamos, &c.

Hasta gozar la fruicion
de Dios y sus atributos;
sintamos, &c.

✠. *Sit nomen Domini benedictum.*

✠. *Ex hoc nunc & usque in saeculum.*

OREMUS.

DEus, qui Unigenitum Filium tuum constituisti humani generis Salvatorem, & Jesum vocari justisti: concede propitius, ut cujus sanctum nomen veneramur in terris, ejus quoque aspectu perfruamur in caelis. Per eundem Christum Dominum nostrum. ✠. Amen.

Consideracions mèdiques sobre el benefici del cant enfront de les preocupacions

Una de les preguntes que ens plantejem en sentir este refrany és si en realitat hi ha algun efecte terapèutic en cantar en moments de tensió o ansietat. La música i el cant sempre l'associem a estats d'ànim alegres i en moltes ocasions com a recurs per a distracció i reducció d'estats de preocupació o temor. L'hormona que s'ha associat amb les sensacions de felicitat i benestar és l'**oxitocina**, que actua de neuromodulador, i s'ha relacionat amb l'estímul de plaer, és coneguda com l'hormona del part i la lactància, ja que les dones alliberen grans quantitats després de la distensió del coll uterí i la vagina durant el part, així com en expulsió de la llet materna en resposta a l'estimulació per la succió del bebé, tot això fa que se l'associe tant al plaer sexual com a la formació de vincles emocionals.

Des de fa dècades s'han realitzat estudis sobre els mecanismes cerebrals que biològicament ens produïxen **felicitat** i el paper que té en concret esta hormona amb el nostre benestar. Activitats com cantar o ballar s'han relacionat amb l'oxitocina, i curiosament, si estes es realitzen en grup, provoquen una relació i cohesió col·lectiva que tant pot ser estímuls alegres i de defensa, com serien cants grupals, cors, cants religiosos comunitaris, etc, com de sentiments enfrontats contra altres grups, com serien els cants de batalla. L'oxitocina no és l'única hormona que influïx en els estats d'ànim en cantar, el cervell també allibera **serotonina**, que provoca la reducció de l'ansietat. El cant en veu alta, emprant la part superior dels pulmons, allibera **dopamina**, i fins i tot produïx sensacions de plaer.

Com a conclusió a este estudi podem dir que estem enfront d'un dels refranys més antics i en el qual trobem dues emocions primitives de l'ésser humà enfrontades com són **el temor i l'alegria**, un representat en els mals i l'altre en l'acció de cantar, curiosament veiem com este refrany el podem aplicar de manera individual o col·lectiva, al mateix temps que es pot aplicar a diferents situacions, com a distracció de les preocupacions, com a preparació enfront del mal, o com a distracció enfront de les adversitats, entre moltes altres.

Información y Reservas: 961 233 013

 pacogarciaandreu@hotmail.com

 692097868

*Carretera Silla Alborache Km 20 (Dentro del Club Social Penyes Males)
Picassent (Valencia)*

ALDIESPOR

Articulos para fallas

*trofeos, bandas y pergaminos
banderas y estandartes
cubrebalcones, pañuelos y polares*

Maestro Sanchis almiñano,8
Telf.96 155 65 11

 622.131.786
aldiesport@aldiesport.com

46900 TORRENT
(Valencia)

Helen Doron®
English

Inglés para niños y jóvenes
de 3 meses a 18 años

torrent@helendoron.com
www.helendoron.es

C/ Ramón y Cajal 12, Torrent 46900 (Frente a Ayuntamiento)

Horario mañanas:
De 11:00 h. a 14:00 h.
Horario tardes:
De 17:00 h. a 20:00 h.

Fuera de este horario contactar al:
96 156 48 05 - 639 126 725

Les dones ...

AMPARÍN MIQUEL

Primera Fallera Major en Torrent, de la Falla Plaça del Cabdill. Va faltar el 2017.

1944

Mª CARMEN FDEZ CUBES

Primera Fallera Major de Torrent, que curiosament també era Reina de les festes Patronals de juliol.

1971

Mª JOSÉ FABIÀ COMPANYY

Primera Fallera Major Infantil de Torrent. Este càrrec no existia fins aleshores.

1978

ANNA PELLICER I MARIA VERDET

Primeres dones que ocupen un càrrec en la JLF de Torrent

1980

1979

CARMEN BUSTAMANTE

Primera artista fallera que planta en Torrent. Va ser al 1979 a la Falla de la Plaça.

1995

FUNDADORES F. SEDAVÍ

Primeres dones fundadores d'una Falla en Torrent:
-Rosario Vilanova
-Amparín Martínez
-Catalina Mora
-Susi Portero

1969

ROSA M^a ROS MORA

Primera Fallera Major del poble que pronuncia la Crida en Torrent. Perteneixia a la Falla de la Plaça.

1976

OLIVIA ISABEL DEL VAL

Primera i única Presidenta Infantil en la història de les Falles de Torrent. De la Falla Antoni Pardo.

...en les Falles de Torrent

Mª CREU NIETO

Primera regidora de Falles de Torrent (i única). Va ocupar el càrrec fins el 2008.

2004

SUSANA PARDO

Primera vegada que una dona ocupa una vicepresidència segona en JLF de Torrent.

2009

ANA ROYO

Primera vegada que una dona ocupa la vicepresidència primera de JLF.

2018

RÈCORD DE PRESIDENTES

2023 és l'any amb més dones Presidentes de Falles. 8 dones al capdavant d'entre 29.

2023

2006

ALICIA ÚBEDA

Primera Presidenta d'una Comissió de Torrent, de la Falla La Plaça.

2017

PREMIS VIOLETA

L'Ajuntament crea els premis Violeta per a acabar l'utilització sexista de les dones en les falles.

2022

REYES MARTÍ

La pirotècnica de Borriana va ser la primera dona en disparar una mascletà en Torrent.

2024

PILAR CARRATALÀ

Primera dona que ocupa el càrrec de Presidenta de Presidents. És de la Falla Padre Méndez.

Les primeres dones en les falles de Torrent, el context social d'una època i la situació actual

Per Maria Company

Introducció

"Les dones de les Falles de Torrent" pretén ser un recorregut per la història de les nostres falles amb ELLES com a fil conductor. El fet de començar amb una línia temporal ens ajuda a visualitzar clarament a les dones que han fet història a les nostres festes.

Este recorregut no sols inclou les dones que han ocupat els màxims càrrecs representatius en les falles de Torrent, també aquelles altres que van ser pioneres sense saber-ho i que van marcar el camí cap a la igualtat en els gremis fallers i en llocs executius dins del món de les falles.

No és la primera vegada que es parla d'elles; sense anar més lluny, la Falla Benemèrita, entre altres, va parlar de les dones al seu llibret de l'any 2023. Però el tema té la suficient importància per a aprofundir en alguns aspectes del camí de les falles cap a la igualtat de gènere i oferir altra mirada de l'assumpte.

I ja per últim, la intenció no és demonitzar la festa de les falles ni tildar-la de masclista –potser ho és, però cada lector haurà de traure les seues conclusions–, sinó que es tracta de descriure una situació, en un context social determinat.

Pel que fa a l'etapa actual exposarem quina és la situació de les falles a dia de hui pel que fa a la igualtat, i quines iniciatives públiques i privades s'estan emprenent per acabar amb ella.

Contextualització i explicació de la línia temporal

Des de la primera falla documentada al Carrer Cambrils de Torrent al 1923, les falles començaren a establir-se a la localitat però sense continuïtat. Les primeres falles torrentines tenien un caràcter familiar, grups d'amics del barri que es juntaven per a celebrar la vespra i la festa de Sant Josep; i per eixe motiu, encara no podem parlar d'elles com una celebració estable dins del calendari. Després de la Guerra Civil, la festa fallera s'institucionalitza a la ciutat, però encara amb discontinuïtats.

L'any 1942 els veïns de la Plaça del Cabdill alcen la primera falla oficialment a Torrent com a comissió. L'artista va ser Francisco Puig Vilanova, conegut com Paco el del Corralot, i va costar 3.000 pessetes. L'any 1943 la Plaça no va plantar, perquè com diem les falles encara eren molt irregulars. La que sí va plantar va ser l'Avinguda, falla recientement creada. Al 1944 la Plaça torna a plantar i és quan marca un abans i un després en la història de les nostres falles: la primera regina. Es proclama a Amparín Miquel Marín, com a Fallera Major de la comissió. Amparín ha quedat per a la memòria de tots els torrentins com la primera fallera major a Torrent.

Amparín Miquel, Fallera Major de la Falla La Plaça, 1944

Fal·leres de la Plaça del Cabdill, 1944. Foto cedida per la família Miquel Marín a l'arxiu històric de Torrent

Infermera de professió, va exercir al centre de salut de Torrent, i era coneguda per la seua vitalitat i energia. Va rebre en vida l'homenatge que mereixia, ja que al 2017 va poder participar als actes del 75 aniversari de la seua falla, la Plaça, i també a l'ofrena de flors a la Patrona. Mesos després, eixe mateix 2017 va faltar a l'edat de 93 anys, però el seu nom queda escrit per a sempre en la història de les falles de Torrent.

Falleres d'Honor, Falla la Plaça. 1942

No hi ha constància de que existira cap càrrec similar al de la Fallera Major abans d'Amparin Miquel, però sí podem parlar per exemple de les "falleres d'honor", com estes cinc xiques de Torrent fotografiades amb el tratge regional dos anys abans de que Amparin fóra Fallera Major. Era el 1942. En qualsevol cas, estes falleres no lluien cap banda ni distintiu especial i no queda documentat que tingueren una funció representativa d'importància.

També existia altra figura que "competia" amb el càrrec de Fallera Major, tot i que esta era la màxima representació. Son les reines/muses que algunes comissions tenien i altres no. Per exemple, a l'any 1973 Àngel del Alcázar tenia fins a catorze reines, a part de la seua Fallera Major Amalia Isla. Les denominacions son moltes i ben curioses, com ara "Reina de la Naranja", "Reina del Casalet", "Reina del Estandarte", etc...

La Falla Falangista Antoni Pardo per exemple tenia 6 muses al 1973: Musa de la Flor, Musa de la Simpatía, Musa de la Poesía, Musa de la Música, Musa de la Barraca i Musa del Foc, a part de la seua Fallera Major Maria Amparo Marín. En la Falla Ramón y Cajal també era habitual.

ART. 58º.- La designación de la Fallera Mayor de una falla, será de competencia y único derecho de la respectiva Comisión.
La Corte de Honor de la Fallera Mayor quedará constituida por la totalidad de las componentes de la Sección Femenina que lo deseen, quedando prohibidas las designaciones de Reinas, Musas, etc., sea cual fuere su título y siendo penalizada la Comisión que infrinja ésta prohibición.

Extracte del I Reglament Local Faller de Torrent, 1982. Arxíu de l'Ajuntament.

Amalia Isla Arnedo
Fallera Mayor de Àngel del Alcázar

CORTE DE HONOR

Juanita Bas Sutil
Enriqueta Albarrán García
María Dolores Albarrán Aparicio
Asunción Pénche González
Teresa Cardona Ferrando
Vicenta Cardona Ferrando
Alamiro Reina Montero
Consuelo Montero Palareda
María José Sile Bertrán
Rosa Montero Palareda
Josefina Navarro Ortega
Amalia Sáez Jávega
Concepción Balaz Martínez
María Dolores Huéscar Cáscar
Pascual Moreno Lapeña
Juanita Blanco Palacios
Francisca Torres Soló
Virginia Chacón Serrano
María Isabel Noboa Cáscar
Concepción Huéscar Bero
María Carmen Muñoz Martínez
Concepción Orea Soriano
Enl María Ortiz Gómez
Francisca Isla Arnedo

María Amparo Marín
Fallera Mayor de Falangista Pardo

Comissions Femenines Infancia

✻

Fallera Mayor asistente:
María Rosado Vila Arnedo

MUSAS

Marujin Floró
María Amparo Arnedo
María Amparo Pascual
María Rosi Álvarez
María Pina Ori
María Carmen Cabrera

Comissions Femenines

Fallera Mayor asistente:
Trinidad Gamero
Pepita Rodríguez
María Luisa Fontes
Antonia Casero
María Abundón Agraz
Cristina Sáral
Trinidad Rojals

Muses de la Falla Falangista Pardo. El Graner, 1973

Reina del Foc
Reina de la Música
Reina de la Flor
Reina de la Juventud
Reina del Kazari
Reina de la Clepsidra
Reina de la Juición
Reina de la Naranja
Reina del Estandarte
Reina de la Engredera
Reina del Casalet
Reina de la Poesía
Reina de la Belleza
Reina de la Simpatía

Pepita Isla Arnedo
Concepción Sánchez Sánchez
Marcelina Guzmán Alarcón
Isabel Anabela Aparicio
Rosario López Sánchez
María Carmen Sutil Buescas
María Amparo Biquel Mogel
Teresa Gómez Ortiz
María Concepción González Martínez
Isabel Rosa Sánchez Casado
Santitas Alicia Ruíz
María Carmen Guzmán Sánchez
María Carmen Casado Berrio
Francisca Escobar Palaredo

Reines de la F. Àngel del Alcázar. El Graner, 1973

Al I Reglament local faller de Torrent de 1982 desapareixen definitivament les reines, muses, o altres denominacions per a donar l'únic protagonista a la figura de la Fallera Major. Es troba a l'article 58 i diu exactament "...quedando prohibidas las designaciones de Reinas, Musas, etc., sea cual fuere su título y siendo penalizada la Comisión que infrinja ésta prohibición"

Als anys 48 i 49, i la dècada dels 50, també hi hagueren falles, i falleres majors, com per exemple Amparito Mora o Laura Bohigues, entre altres. Tornen noves comissions com l'Avinguda en 1954, o sorgeix el germe del que després seria la Falla Ramón y Cajal, i la Falla Sant Roc. L'any 1957 en Torrent es plantaren 6 falles, que lamentablement deixaren de fer-ho per la prohibició provocada després de "la tombà" durant eixe mes de Març negre per a les falles de Torrent. I així el municipi es queda en blanc pel que fa a les festes josefines fins al 1968.

I és precisament en eixe any 1968 quan es comença a "barruntar" la falla del carrer Sedaví. En este cas concret cal ficar en valor la figura d'unes dones valentes que trencaren esquemes.

Rosario Vilanova (de malnom "la maleta"), va ser la promotora de muntar una falla, i prompte la van acompanyar en esta aventura Amparín Martínez -l'aldaiera-, Catalina Mora -l'olivera- i Susi Portero -la xurra-. Totes elles comptaven obviament amb el recolzament dels seus marits, que eren qui ocupaven els càrrecs de la junta directiva. Elles no podien constar en cap lloc oficialment, segons marcava el reglament de l'època. Tot i això, eren elles les que portaven el pes executiu de la comissió, des de l'ombra. Per posar-se en context social i polític, en eixe any 1968 les dones ni tant sols podien obrir un compte bancari sense l'autorització del seu marit. No van poder fer-ho fins a set anys després, al 1975, gràcies a un canvi en la llei.

Falleres i fallers de la Falla Sedaví, la Memòria del Foc

Avançats els anys 80, concretament a l'any 1988 quan la falla del carrer Sedaví celebrava el seu 20 aniversari, a estes dones valentes se les menciona en el llistat de fundadors, tot i que es fa juntament amb els hòmens que en eixe moment van formar la directiva.

Libret de la Falla Sedaví de l'any 1988, any del seu 20 aniversari. Portada, salutació i història de la seua fundació

Este any es molt especial perquè celebrem el 20 Aniversari de nostra falla i esperem que la llavor que hem fet siga del agrado de tots.

Què menys que acomodar el agraïment primerament a eixe grup de hòmens i dones que feren possible que esta falla existisca perquè lo menos que podem fer es recordar a estes persones per vida.

Entonces al estar se duplicava en faena perquè els mitjos humans eren escasos i después tot a sigut una caena de persones que tots ixos ratos llures els han empleat en la falla i per eixe veinat tan maravillos que se comportat tan ve.

Tot es un agraïment a totes les persones que han desfilat durant 20 anys per esta falla encara estan en la Falla atres per motius de salut o de treball si no estan, atres han passat a major vida.

A tots 20 milions de gràcies per alçar esta Falla.

Esperem que en este exercici siga una Semana Fallera de amistat, fraternitat i de germanor, que les rencilles se deixen apart i pugan dir per molts anys.

¡VIXCA LA FALLA SEDAVÍ!

LA COMISSIÓ

Rosario Vilanova i Josep Carratalà junts en sa casa i pariant de falles amb una revista de fotos se li ocorreis a Rosario dirli a Josep. Vots que fem una falla açi en la Varría. Contestá Josep, pues be: Estos al ficarse en contacto en uns acordaren feria.

(Estos son els signens fundadors):

Josep Carratalà i Miquel
Rosario Vilanova i Tordera
Josep Pérez i Bailestar i
Catalina Molina i Sapena
Agustín Escrivá i Carrascosa
Emilia Martínez i Agullar
Enric Bartol i Ros
Ascensió Portero i Sáiz
Jesús Portero i Sáiz
Bernard Guimerá i Romero
Joan Josep Chulá i Fenoll

Abril del 88

Autoritzades de nou les falles, en Torrent es viu una espècie d'explosió i un rebrot de comissions. Hi havia ganes de falla i es nota. El creixement és exponencial i Torrent passa de tindre 2 falles al 68, a tindre 12 al 71. I amb este volum d'actes i de fallers també es refunda la Junta Local Fallera i arriba la figura de la Primera Fallera Major de Torrent. Una "Fallera Mayor de todas las fallas de Torrente" com apareix en els documents de l'època. **Mari Carmen Fernández i Cubes** va tindre este honor, al qual a més se sumava el de ser la Reina de les Festes Patronals de Juliol -en honor als Sants de la Pedra-. Era fallera de l'Àvinguda dels Màrtirs, pero no havia sigut fallera major de la comissió l'any anterior.

Maria del Carmen Fernández Cubes. El Granerer, 1973

En eixe moment la Junta Local i l'Ajuntament triaven a una jove per al càrrec. I així va ser fins a 1980, amb la primera Fallera Major que per votació popular arribava al càrrec: Mari Carmen Hidalgo i Pavón, coneguda com la primera Fallera Major democràtica. Tres anys després, al 1983, Marisa Parrilla ja va ser triada per un jurat.

Después de las Fiestas Falleras

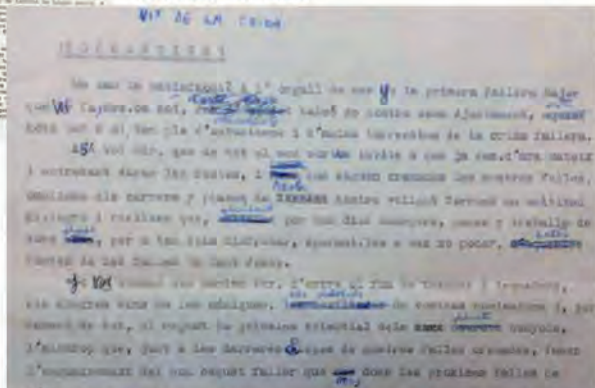

LA GRANERER DE TORRENT A LA UNIÓN
LA PRESENCIA DE LAS JESUITAS
LA SAGARATA DEL ANOVI
LA PRIMERA FALLERA MAJOR DE TORRENT

Amb el món de les falles de Torrent en un moment d'expansió, també els actes comencen a ser més nombrosos i es celebra per primera vegada la Crida. Era l'any 1976, i així es publicava en el Granerer d'eixe any i altres butlletins municipals. "El dia ocho de marzo, a las nueve de la noche tuvo lugar por primera vez en la ciudad, el acto de la "CRIDA" en la que tomaron parte en una llamada al vecindario y a los visitantes, que fue como una invitación pronunciada por la fallera mayor, el presidente de la Junta Local y el alcalde de la ciudad"

Rosa María Ros Mora era la Fallera Major d'eixe any i la primera per tant en la història de les falles de Torrent en dirigir-se als fallers i falleres del municipi en la ja tradicional Crida. En un principi esta Crida se celebrava en l'Ajuntament d'aleshores, al 1996, 1997 i 1998 passa a celebrar-se a la Torre. En 1999 per primera vegada la Crida es fa a l'Ajuntament actual, al balcó de Ramón y Cajal, núm. 1. I finalment a l'any 2010 va tornar a l'emplaçament de la Torre, fins hui en dia.

Publicació d' El Torrenti, 1976

Guió de la Crida de Rosa Ros Mora. (Foto article Adrià Sánchez, cedida per Familia Ros Mora)

Primera crida de les falles de Torrent, 1976. (Foto article Adrià Sánchez)

Mª José Fabià Company, 1978

Dos anys després, al 1978, per fi la festa reconeixia també la figura de la Fallera Major Infantil de Torrent en la xiqueta Maria José Fabià Company. Maria José perteneixia a la Falla de la Plaça i va ser triada com a màxima representant infantil del municipi mitjançant un sorteig.

A l'any 1979 es produïx en Torrent una altra fita important. Per primera vegada una comissió li confia la seua falla a una artista fallera. És Carmen Bustamante, i serà ella l'encarregada de plantar en la falla de la Plaça durant tres anys seguits.

Carmen Bustamante apareix en els llistats d'agremiats des de 1979 fins a 1985.

José Martí Planes	Pintor Matarana, 9	Valencia
Nieves Fernández Fernández	Vicente Canet, 13	Valencia
Juan Aragón Chornet	San José de Pignatelli, 9	Valencia
Ermógenes Aroca Gómez	18 en Proyecto, 16-11.ª	Xirivella
Francisco Dies Gil	Ruzafa, 45-4.ª	Valencia
Francisco Borrego Moreno	Stos. Justo y Pastor, 69-15.ª	Valencia
Ernesto Planelles Monzó	Monjas, 1-1.ª	Valencia
M.ª Carmen Bustamante Torres	Lepanto, 20-17.ª	Xirivella
Miguel A. Serrano Egea	Na Jordana, 3-4.ª	Valencia
Juan Almirante Aznara	Barranc Carraixet, 7-8.ª	Alboraya
Miguel Collado Obón	Camino Salinar, 61	Valencia

El Artista Fallero, 1985. Consulta Centre Documentació Falles

Falles de Carmen Bustamante de 1979, 1980 i 1981

Les dones en la història de Junta Local Fallera i el seu tractament protocol·lari

Arribem als anys 80. Fins este moment les estructures de poder de les falles torrentines estaven absolutament masculinitzades, tot i que ja comença a vore's alguna dona en JLF. L'any 1980, per a l'exercisi 1981, dos dones entren en este òrgan executiu. Son Anna Pellicer i Ciscar, i Maria Verdet i Fernández. Això sí, el tractament que se les dona en el Granerer encara mostra desigualtat o com a poc desconeixement de com afrontar el tractament que havien de donar a les dones.

Als homes se'ls tractava de "En" (Don), i a les dones com a "Senyoretas" (Srta.). Anna Pellicer i Maria Verdet van ocupar càrrecs dels considerats "menors" –com son la Secretaria d'Actes i la Delegació de la Secció Femenina i Infantil– però no per això cal restar valor a esta primera incursió de les dones en la Junta. Elles obrien un camí alternatiu per a les dones, més enllà de la figura representativa de la Fallera Major.

JUNTA LOCAL FALLERA	
President:	EN RAFAEL MARIN I MARTINEZ
Vicepresident 1.º:	EN FRANCESC CLIMENT I ALONSO
Vicepresident 2.º:	EN JOAN JOSEP CARRATALA I VELERT
Secretari:	EN JOSEP SANCHIS I FABIA
Secretària d'Actes:	SRTA. ANNA PELLICER I CISCAR
Tresorer:	EN VICENT LOPEZ I CANO
Comptador:	EN JOAN GÓMEZ I OLIVARES
Vicecomptador:	EN JOAQUIM CAÑETE I PASTOR
Delegat de Festejos:	EN JOAQUIM REQUENA I CORBI
Delegat de Festejos:	EN RAMON SANCHEZ I RODRIGUEZ
Activitat Fallera:	EN BERNAT GUIMERA I ROMERO
Activitat Fallera:	N'ANGEL MARTIN I MORILLA
Delegada Secció Femenina i Secció Infantil:	SRTA. MARIA VERDET I FERNÁNDEZ
Delegat de Recompenses:	EN FRANCESC CARRETERO I GARCIA
Delegat de Recompenses:	EN FRANCESC IBÁÑEZ I BENLLÓCH
Delegat de Recompenses:	EN PATRICIO HERNÁN I JIMENEZ
Arxiver-Bibliotecari:	EN JOSEP RIBES I MARTINEZ

Executiva de la JLF de l'any 1981. El Granerer.

JUNTA LOCAL FALLERA	
Alcalde-President nato:	En Rafael Marin i Martínez
President:	En Francesc Climent i Alonso
Vicepresident:	En Joan Josep Carratalà i Velert
Secretari:	En Ramon Sanchez i Rodriguez
Secretaria d'Actes:	N'Artur Bois i Miquel
Tresorer:	En Vicent López i Cano
Delegat de Festejos:	En Joaquim Requena i Corbi
Delegada de Festejos:	Na Maria Verdet i Fernández
Activitat Fallera:	N'Antoni Lizarde i Pons
Delegat de Recompenses:	En Francesc Carretero i Garcia
Delegat de Recompenses:	En Josep Ribes i Martinez
Delegat de Recompenses:	En Faustí Celabalg i Yago
Delegada de Recompenses:	Na Susi Aracil i Baviera
Activitat Fallera:	En Joan Gómez i Olivares
Activitat Fallera:	En Josep Morera i Roldán
Arxiver-Bibliotecari:	Josep Romero i Miquel

Executiva de la JLF de l'any 1982. El Granerer.

JUNTA LOCAL FALLERA TORRENT	
President Nato:	D. JM. SE. EN RAFAEL MARIN I MARTINEZ
President:	EN BENEDELLANA I B. NAVAS
Vicepresident 1.º:	NASTOR BONE I MARTE
Vicepresident 2.º:	EN MARIS ESTIVE I ESTIVE
Vicepresident 3.º:	EN JOSEPH B. I MARTINEZ
Secretari General:	EN JOSEF CARRETERO I VILENA
Secretaria d'Actes:	SRTA. NA LUCIA PUES GOMEZ
Vicesecretaria 1.º:	SRTA. NA O. LARRE AMANDA I CALZADIS
Vicesecretaria 2.º:	EN VICENT SANE I LOPEZ
Tresorer:	EN PERE CUARTERS I ENRIQUETA
Delegat Cultura i Esports:	EN ENRIE SANDOZKI BORTOLERO
Delegat Recompenses:	EN FRANCESC IBANÁZDEZ I ISALE
Delegat Festejos:	EN JOSEP ARTUR MANDO I SAMPERE
Delegat Infantil:	EN PABLO ANTONIO FORJAL I PONSIBERT
Delegat Activitat Fallera:	EN PERE VILATA I GOMEZ
Delegat Relacions Públiques:	EN JOSEP ROMERO I MIQUEL
Delegat Junta Control Fallera:	EN MANUEL GALLISTEY I PUECH
Delegat Bibliotecari-Arxiu:	EN JOSE JOSEF GOMEZ I CAMBÓN
Admet a Delegacions:	EN JOSEF MORENO I WELMAN
VOCALS:	EN FRANCESC CAMBERO I FABICA
VOCALS:	EN MIGUEL MARIN I B. NAVAS

Executiva de la JLF de l'any 1985. El Granerer.

Un any després, al 1982, continuen sent dos les dones en JLF, Maria Verdet que passa a ser Delegada de Festejos, i Susi Aracil que ocupa el càrrec de Delegada de Recompenses. El que sí canvia és el tractament que es dona. En este cas veiem una fórmula més igualitària; ja son "En" i "Na", Don i Doña, i no senyoretas com l'exercisi anterior.

La presència de algunes dones en la Junta Local ja comença a ser una constant, però el tractament protocol·lari continua sent confús. Al 1985 torna la fórmula de "Senyoreta" i "Na", les dos coses alhora. I això passarà durant dos anys, fins que al 87 torna a utilitzar-se sols el "Na". Al 1996 desapareix esta fórmula tant per als homes com a les dones i tots passen a aparèixer amb únicament el seu nom.

Pel que fa al nom del càrrec, sí s'escriu en femení del 81 al 88, però no es torna a fer fins al 2000. En eixos anys trobem que per exemple Na Lola Espeleta, tresorera durant varios anys sempre apareix com a "tresorer"; o N'Adelaida Escuin i Climent que apareixerà com a "Delegat" de Secció Femenina. Tot açò posa de relleu que no hi havia un criteri clar sobre quin tractament donar formalment a les dones de la Junta. Era una situació absolutament desconeguda i nova per a l'ens. De 2000 a 2004 les xifres es mantenen prou semblants i parlem d'una mitjana de 3 a 4 dones en cadascuna de les executives de JLF.

AL 2004, per primera -i única- vegada una dona ocupa la regidoria de falles del poble, és Mari Cruz Nieto. Ocuparia el seu càrrec durant tot el mandat, de 2004 a 2007.

La dona en el I Reglament Faller i els escrits de l'època

Tot i que des de la Constitució de 1978 es reconeixia l'igualtat entre dones i hòmens, i la no discriminació per raons de raça, sexe o religió, la realitat és que socialment el canvi no podia passar de la nit al matí. L'any 1982, any en que s'escriu el I Reglament Faller de Torrent, és un any convuls i incert política i socialment, tant per a la Comunitat Valenciana com per al país en general. Un govern socialista guanya les eleccions generals i pel que fa al feminisme comencen a donar-se passos endavant, tot i que encara febles.

Com ja hem pogut comprovar, el paper executiu de les dones al 1982 era encara molt anecdòtic, i estava absolutament subordinada als hòmens. Les falleres en aquells anys estaven organitzades dins de les "Seccions Femenines", que tot i que parega mentira encara podem trobar en algunes comissions.

I no sols estaven subordinades, sinó com podem comprovar vivien davall d'una espècie de "tutela" per part de la resta de la comissió -masculina-. L'article 53° crida l'atenció en este sentit en dir: "Las Secciones Femeninas de las fallas formarán Delegación separada, siendo parte integrante la Comisión de falla legalmente constituida y se desenvolverán bajo su dirección, vela y auspicios."

Son moltes més les expressions condescendents que es troben al llarg d' este escrit, i un rerefons social que amb la mirada de hui en dia crida l'atenció. Per destacar-ne algunes veiem que a l'article 55 es refereix a les dones en general com a "señorita" quan diu "Ninguna señorita de las pertenecientes a una Comisión podrá causa baja voluntaria si no está al corriente de sus obligaciones con la Comisión de origen". La fórmula de dirigir-se a qualsevol dona fallera com a "señorita" se repeteix al llarg dels 123 articles del reglament.

A destacar també l'article 56 que diu "Al frente de cada Sección Femenina existirá un Delegado de la Comisión correspondiente", és a dir, un home de la Comissió -sembla que les dones no eren considerades part d'esta Comissió- havia de fer-se càrrec. Una vegada més trobem el paternalisme i la tutela propis d'eixa època cap al gènere femení, considerat el sexe dèbil.

En resum, al llarg del reglament es manté esta filosofia, i el paper de les dones queda en figures que ostenten tot el poder simbòlic però cap poder real.

Primer reglament faller de Torrent. 1982

ART. 51°. De las Secciones Femeninas.- Las Secciones Femeninas de las fallas formarán Delegación separada, siendo parte integrante de la Comisión de falla legalmente constituida y se desenvolverán bajo su dirección, vela y auspicios.

ART. 54°. Las Secciones Femeninas de las fallas se constituirán después que las respectivas Comisiones en Junta Ordinaria como un acuerdo para ella y lo hagan constar en Acta, remitiendo a la Junta Local Fallera el ingreso facilitado por la misma, debidamente cumplimentado, en el cual se hará constar nombres, apellidos y apellidos de las componentes, para quedar unido al expediente de la falla correspondiente. Asimismo, remitirán durante el Ejercicio, el movimiento de altas y bajas que pudieran producirse.

ART. 55°. Ninguna señorita de las pertenecientes a una Comisión fallera, podrá causar baja voluntaria en la misma y causar ella en otra, si no está al corriente de sus obligaciones con la Comisión de origen.

ART. 56°. Al frente de cada Sección Femenina existirá un Delegado de la Comisión correspondiente.

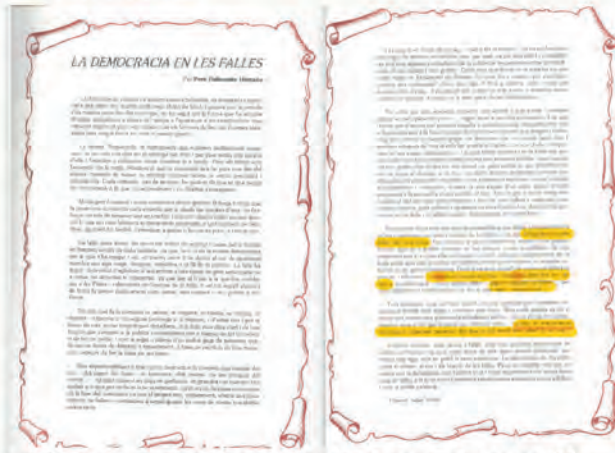
ART. 57°. Los fondos de la Sección Femenina serán administrados conjuntamente con los fondos de la falla, por el Tesorero y Contador de la misma, siguiendo las formalidades contables reglamentarias.

ART. 58°. La designación de la Fallera Mayor de una falla, será de competencia y único derecho de la respectiva Comisión.

La Corte de Honor de la Fallera Mayor quedará constituida por la totalidad de las componentes de la Sección Femenina que lo deseen, quedando prohibidas las designaciones de Reina, Reina, etc., una cual corre su título y siendo permitida la Comisión que infrinja esta prohibición.

Como distintivo único de las Falleras Mayores, será la tradicional banda confeccionada con cinta de los colores de la Bandera Nacional

Article de Pere Delmonte dedicat a les dones, El Graner. 1984

En la nostra recerca d'articles o al·lusions a la dona, hem trobat al Graner dos escrits de Pere Delmonte que reflexen el sentir o pensar de l'època. Com deiem, als anys 80 sembla que algunes coses comencen a canviar, tot i que hui en dia, 40 anys després de ser escrit ens crida l'atenció les reflexions que fa l'autor al voltant de la dona. No dubtem que l'intenció de l'autor és la de enaltir la figura femenina, però els seus arguments disten molt del que hui considerariem políticament correcte.

Amb el títol "La democràcia en les falles" Delmonte fa una reflexió sobre el model democràtic de les comissions i com estos grups de fallers van al capdavant pel que fa al consens i a la capacitat de prendre decisions des de la tolerància.

En un moment donat del text, l'autor es referix a les dones. Diu així: "Front a tot eixe pomell de dones, els fallers es rendim i admirem, i devem mirar-les mes i mes puix elles son les que demà siguen esposes de fallers, i per tant, sabedores de tot lo que fem i representem." És a dir, la dona pren valor pel que representa com a esposa de faller que serà i no pel que és ella intrínsecament.

Més endavant el text diu "Mes cada família es en el fondo una monarquia governada oficialment pel rei, que es el cap de la casa, i també, com a tal, per sobre el rei, mana la reina... I si ella, en tota la seua diplomacia i graciosa picardia, diu que si, ¡el marit sera faller! Si no vol... ". Estes paraules van en la línia d'un tema que també està molt present en els cadafals del moment com ara "el nou domini de la dona sobre l'home".

Un any després, este mateix faller dedicava altre escrit a les dones, esta vegada de manera exclusiva. L'objectiu l'expressa en les primeres línies: "posar-les en el lloc, sempre curt, que s'han guanyat a pols".

Continua així: "la dona ha vingut en bona hora a dur-nos la revitalització que la falla estava necessitant..." però de nou tira de prejuí amb "la dona, més predisposta que l'home a la controversia per naturalea...".

I ja per acabar el que sí es posa de manifest és que apareixen els aires de canvi pel que fa a les dones. En este sentit diu "la dona ha deixat de ser la maniquí de passarella, la figura pomposa i fofa que casi sempre fon."

Article de Pere Delmonte dedicat a les dones, El Graner. 1985

ASEGURAMOS
TU FUTURO

COINBROKER, S L
CORREDURIA DE SEGUROS

MEJORAMOS EL PRECIO DE SUS SEGUROS

- HOGAR
- AUTOMÓVIL
- SALUD
- VIDA
- DECESOS
- AHORRO
- COMUNIDADES
- COMERCIOS
- ACCIDENTES
- PYME
- RESPONSABILIDAD CIVIL
- ETC...

¡CONSÚLTENOS!

OFICINA - COLABORADOR 531
CARMEN IBÁÑEZ FURIÓ
C/ Maestro Aguilar, 29-2ª
46006 Valencia
Tel. 96 316 31 10
carmen@geseval.es

Les falles del “destape”

La dona en mamelles, encarnació de tots els mals

Falla Poble Nou, 1973

Al llarg de la història de les falles la figura de la dona ha estat una constant en els cadafals, ja siga als remats o a les escenes. En moltes ocasions representa temàtiques a mode de símbol i al·legoria. Però si hi ha una cosa que s'ha utilitzat de manera recurrent és a la dona nua. Als anys 70 i 80 es trobem amb massa freqüència la figura de la dona com a part central de la crítica, encarnant els aspectes negatius de la societat dels quals es fa sàtira.

Amb la perspectiva del temps, més de 40 anys després, veiem estes representacions com un indubtable insult cap al gènere femení: dones propenses a l'adulteri com a condició innata, o desconfiança dels hòmens cap a elles per la seua “naturalesa” estan presents en moltes falles del moment.

Per posar alguns exemples, la falla Poble Nou del 1973 es titolava “La dona, eixe demoni”; este lema posa de manifest eixa desconfiança de la qual parlavem al paràgraf anterior.

Altre exemple el trobem eixe mateix any a la falla Falangista Pardo, que amb el lema “Cuernos de muchas clases” tira de nou del tòpic de l'època de les dones com a éssers infidels per naturalesa i en les quals no es pot confiar.

Això pel que fa al missatge o rerefons dels cadafals. També el “destape”, tant present al cine i la televisió de finals dels 70 i principis dels 80 no és alié al món de les falles. Dones nues en quasi tots els casos, mamelles per tot arreu de manera absolutament injustificada; no sabem molt bé si com a moda o com a reclam publicitari.

El cas és que no hi havia falla sense dones amb els pits descoberts, o directament nues o en roba interior, i en la majoria de casos sense massa coherència amb la crítica de la falla. Per exemple, la Falla San Valeriano al 1984, amb el lema “Els problemes del paro” comptava amb el remat d'una dona nua. També observem que no es queda sols al remat sinó que la majoria d'escenes continues esta mateixa línia.

Falla Falangista Pardo 1973. “Cuernos de muchas clases”

La Falla Zaragoza de l'any 85 plantava "Quién le pone el cascabel al gato", amb la figura d'un gat perseguint a una dona nua.

En la falla Xenillet de 1985 amb el lema "Ben-Mal" una dona representava la figura de la justícia, com no, nueta.

Estes representacions de la dona "destapada" i com encarnació dels mals socials del moment com les drogues, l'atur, o els problemes polítics van anar desapareguent al llarg de la dècada dels huitanta. Afortunadament, altres inquietuts van aparèixer a la societat i les falles, com a reflex de la mateixa, les van mostrar.

De vegades resulta violent tirar la vista enrere i veure quin tractament tan vexatiu van donar els artistes del moment a les dones. Esperem que les falles com a instrument de crítica social també siguen capaces de denunciar la desigualtat que continua existint cap a la dona en terrenys laborals, esportius i socials hui en dia.

Orma. Quién le pone el cascabel al gato
Araza V. Herrando

Falla Zaragoza 1985

Falla San Valeriano 1984 "Els problemes del paro"

Falla Xenillet 1985. Lema "Ben-Mal" de Vicent Boluda

Falla de la Cotxera 1975

57%

**dels fallers adults
censats en Torrent al
2024 són dones**

54%

**dels fallers infantils
censats en Torrent al
2024 són xiquetes**

*font: Cens 2024 JLF

Les dones en les falles de Torrent al segle XXI

No és fins al segle XXI quan arriben les primeres presidentes a les Falles de Torrent.

El 2006, Alicia Úbeda marcarà un punt i a part en les Falles de Torrent convertint-se en la Primera Presidenta d'una comissió. Arriba molt tard si ho comparem amb la ciutat de València que als anys 80 ja va tindre la primera dona en el màxim càrrec executiu d'una falla. Va ser Pilar Gimeno, tot i que, segons senyala Verònica Gisbert i Joaquim Rius-Ulldemolins en «¿"la reina" de la fiesta?», no passa el mateix en les falles de secció especial on no arriba la primera presidenta fins al 2009. Va ser Laura Cano en Almirante Cadarso-Conde Altea.

El 2010 es recupera el tractament protocol·lari al granerer, on els membres es distinguiran per "Senyora i Senyor". Desapareix definitivament el terme "senyoreta" per a les dones de la Junta. Sols va durar eixe any, tots els anys següents ha desaparegut qualsevol fòrmula i sols apareixen els noms dels membres i el càrrec.

Obert el camí de les presidències de falla per part de dones, és a l'any 2008 quan Carla Ibáñez es farà càrrec del màxim lloc executiu de la falla Cronista durant dos exercicis. Ana Royo i Lucia Piqueres fan el propi en la falla Avinguda i Santa Llúcia respectivament.

A l'any 2023 hi havia 8 presidentes dones del total de les 29 falles de Torrent.

ÁNGEL DEL ALCÁZAR	ÁNGELES SÁNCHEZ	B. GUÀRDIA CIVIL	CONCHA MONTORO
AVINGUDA	CARMEN SIRVENT	XENILLET	NOÈLIA GONZÁLEZ
POBLE NOU	ANA MARÍA MARCILLA	SAN ANADOR ESPARTERO	JULIA PÉREZ
PARE MÉNDEZ	PILAR CARRATALÁ	SANTA LLÚCIA	SARA ANDREU

Les vuit presidentes de falla de 2023

Alicia Úbeda, 2006. Primera Presidenta

Enguany, en 2024, continuen sent 8 però de 28 ja que lamentablement hi ha una falla menys després de la desaparició l'any passat de la Falla Xenillet. La Falla Ramón y Cajal enguany compta amb dos dones presidentes.

A l'estiu de 2017 es trencarà definitivament el sostre de vidre quan Ana Royo que ja havia ocupat càrrecs executius en l'Organisme Autònom Municipal es elegida com a Vicepresidenta del consell rector, el que suposava el màxim càrrec executiu no polític del que depenen les quatre vicepresidències de la nova Junta Local Fallera.

Levante
EL MERCANTIL VALENCIANO

TORRENT

Costa proposa que Ana Royo dirija la futura JLF

Fue fallera mayor e infantil de la ciudad y presidenta de Avinguda - El edil planteó su nombre a los presidentes Fuentes consultadas han explicado que los presidentes aceptaron la fórmula y a la persona, y que Costa ya ha encargado a Royo la **confección de un equipo** «que sea paritario o con amplia representación de mujeres, y cuyos integrantes tengan un perfil o formación adecuados a los cargos que van a desempeñar, en materia económica o de protocolo».

Fragment de l'article de Laura Sena del Levant EMV. 31 de maig de 2017.

El regidor en eixe moment, Alfred Costa, li encomanava expressament a Royo "formar un equip paritari o amb àmplia representació de dones". (Levante EMV 31-05-17. Laura Sena). I així ho va fer. A l'any 2019 per exemple este ens municipal comptava amb 17 dones. I els anys següents les dones en les executives ja seran una constant fins al dia de hui. L'any passat, en una executiva de 18 persones, 10 eren dones.

I el 2024 ha sigut l'any en el qual un dona, Pilar Carratalà, Presidenta de la Falla de Pare Méndez conseguix per primera vegada en la història de les falles de Torrent convertir-se en la Presidenta de l'Any.

Pilar Carratalà, Presidenta de l'Any.

LES DONES EN LES FALLES DE TORRENT

Estes son les xifres de 2024

01

Dades del cens de l'OAM JLF de Torrent 2024

En Torrent hi ha **6.008** adults censats en les falles, del quals **3.440** son dones. Això representa un **57%** del total.

02

El futur de la festa

En la nostra ciutat hi ha **1.908** infantils censats en les falles, dels quals **1.033** son xiquetes. Això representa un **54%** del total.

03

La falla amb més dones

Si veiem les xifres absolutes la falla amb més dones censades és Falangista Antonio Pardo amb **232** falleres adultes.

04

La falla amb més percentatge de dones

En proporció, la Comissió que més percentatge de dones té és La Falla Lope de Rueda, on hi ha **162** dones que representen el **68%** del total.

05

La falla amb més xiquetes

Atenent sols als números globals, la falla amb més xiquetes censades és Segon Tram Avinguda, amb **67** xiquetes.

06

La falla amb major percentatge de xiquetes

Proporcionalment, la falla amb el percentatge més alt de xiquetes és la Falla Benemèrita Guàrdia Civil, amb 51 de 77, és a dir, un **66 %** del total

Polítiques actuals per la igualtat de gènere en les falles

A l'any 2017, l'Ajuntament de Torrent des de la Delegació d'Igualtat i Formació va crear el Premis Violeta. Estos premis s'atorguen per a "acabar amb els estereotips en els monuments fallers"; el que pretenen és que les falles i els artistes eviten el llenguatge sexista, dignifiquen el paper de la dona, que s'eviten escenes on la dona siga tractada com un objecte sexual i es fomenta la diversitat afectiva.

Estos guardons estan premiats amb 600 euros al primer premi, 500 euros al segon i 400 al tercer. El primer any que es van convocar, 8 comissions hi van participar: les falles Sants Patrons, Camí Reial, Ramón y Cajal, Sant Valerià, Escultor Vicent Pallardó, Reina Sofía-Plaza Pedro Iturralde, Benemèrita Guàrdia Civil i Àngel del Alcazar. La falla Sants Patrons es feia amb el primer premi.

L'any 2023 la Falla Benemèrita va obtindre el primer Premi Violeta de Torrent.

Altra Comissió que va obtindre este reconeixement va ser la de Cronista Vicente Beguer Esteve, amb la falla més viral de les plantades en Torrent. Amb el lema "Trencant Barreres" de Raúl Martínez "Chuky" llançava un missatge d'igualtat i diversitat afectiva del qual es van fer resó mitjans de comunicació de tot arreu. Era l'any 2021.

**La falla más viral:
un beso entre dos falleras**

Remat de la falla Vicente Beguer, d' "Estudio chucky", 2021. Publicació de Valencia Bonita.

Reflexió final

He de confesar que en algunes ocasions mentre redactava este article m'han eixit els colors o he passat vergonya aliena pel tractament que les falles han donat a les dones en alguns moments de la seua història. Afortunadament també he trobat evidències de que les coses han anat evolucionant al llarg dels anys.

Hui en dia les xifres de les dones en les falles mostren que més de la mitat de fallers són dones, però pel que fa als càrrecs executius la proporció és molt inferior. Això em porta a concloure que la igualtat no ha arribat de manera plena a les comissions, i que queda molt camí per recórrer.

Eixe camí, tot i que ha d'estar recolzat per mesures i iniciatives públiques, l'haurem de fer cadascuna de les comissions, des de dins, i amb l'honestetat que caracteritza al món faller per definició.

Bibliografia consultada

-Publicació "El Granerer". Anys 1973-2023

-Sánchez Collado, Adrià, Falles i dones a Torrent: apunts d'una carrera per la igualtat -Llibret Falla Carrer Benemérita G.C. 2023

Ciscar Juan, Salvador y Sánchez Collado, Aitor. Memòria del Foc. Centre d'Interpretació de la festa fallera de Torrent

-El verí del foc. Fanzine de falles, Xàtiva i Cultura. Número 10/març 2016. Editat per l'A.C. Falla Joan Ramon Jiménez de Xàtiva

-OAM JLF de Torrent. Cens i altres dades.

-Gisbert Gracia, Verònica i Joaquim Rius -Ulldemolins. 2020. «¿la "reina de la fiesta"? Fiestas tradicionales y reproducción de la desigualdad de género. El caso de las Fallas de València». Disparidades. Revista de Antropología

-Sánchez Collado, Adrià, La crida a Torrent: 40 anys de litúrgia fallera. El Granerer. 2016

-Arxiu històric de l'Ajuntament de Torrent

Sabies què?

Sabies que la figura de la Fallera Major en els seus inicis va estar molt lligada al concurs de bellesa Miss Espanya? De fet Pepita Samper, la primera Fallera Major de València va ser Miss Espanya l'any 1929.

Davall d'estes línies, la visita de Miss Espanya a Torrent a l'any 1974

Sabies què?

Sabies que la neta del General Franco, Carmen Martínez Bordiu va visitar Torrent quan la van fer fallera major? Davall d'estes línies desfila pel Carrer Sagra, acompanyada per l'Alcalde Vicente Lerma. 1960.

INMOBILIARIA

*Des de sempre en
Torrent amb tu*

MBI ASESORES

BY REALMARK INMOBILIARIA

Av. al Vedat, nº 14, bajo, 46900 Torrent, Valencia
618 839 171 www.asesoresmbi.com

TRABAJA CON NOSOTROS

Fórmate con nosotros con el programa más completo y extenso del mercado. Con potentes herramientas de marketing creativo y siempre a la vanguardia del sector inmobiliario.

618 839 171

info@asesoresmbi.es

C. Ramón y Cajal, 48
46900 Torrent, Valencia

☎ 962 359 240

☎ 638 232 333

 Cafetería Forn Patisserie L'ermita

 fornpastiserialermita@gmail.com

 forn_patisserie_ermita

FARMÀCIA

Metro Avinguda

LDO. JOSE ANTONIO CARRATALÁ

Avda. Al Vedat, 113 - Tel. 961 555 451
TORRENT (Valencia)

Síguenos en   644 749 560

NUEVO HORARIO:
LUNES A VIERNES DE 09:00 A 21:00H
SÁBADO: 09:00 A 14:00H

Limpiamos todo tipo de ropa. Especialistas en trajes de fallera y novia

Alfombras, mantas,
edredones
cortinas etc

C/Moralets, 6
46900 Torrent (Valencia)
961 17 85 58

 TORRENTSEC

 TINTORERIATORRENTSEC

692137225

LA CALIDAD EN JAMÓN SOMOS FABRICANTES

 JAMONES
PEIRÓ

Desde 1972

La Calidad en Jamón

ELABORACIÓN PROPIA

Visite nuestra web y tienda online

www.jamonespeiro.com

NUESTRAS TIENDAS

TORRENT

C/ San Cristobal, 12

Telf: 96 117 79 45

ALQUAS

C/ Colon, 4

Telf: 96 150 21 11

—
O M A L Y
—

Avinguda de les Corts Valencianes, 50.
Valencia

tapani

Japas&copas

Avda. al Vedat, 180 b
46900 Torrent

96 156 07 86

602 222 997

tapanuitapasycopas@gmail.com

☎ 961 563 152

📍 Centro Comercial Las Américas,
Albereda de la Reina Sofía,
local 9 y 10 Torrent - Valencia

impremta

toniburguera slu

info@burguerprint.com

carrer València núm. 100 · 46900 Torrent

Tels. **96 156 21 14**

FALLES 2024

CANT DE L'ESTORETA

FEB
18
11:00 h

Lloc: PLAÇA SANT ROC

MACRODESPERTÀ

FEB
24
8:00 h

Lloc: AVINGUDA AL VEDAT

CRIDA

FEB
24
20:00 h

Lloc: ALS PEUS DE LA TORRE

CAVALCADA DEL NINOT INFANTIL

**FEB
25
11:00 h**

Lloc: AVINGUDA AL VEDAT

INAUGURACIÓ EXPOSICIÓ DEL NINOT

**FEB
25
11:00 h**

Lloc: NOU MERCAT

BERENAR INFANTIL

**FEB
25
11:00 h**

Lloc: CASAL EL MASCLET

FALLES 2024

**SOPAR TANCAMENT
PRESENTACIÓ DELS
JOCS FLORALS**

**FEB
29
21:00 h**

Lloc: CASAL EL MASCLLET

**LLIURAMENT RECOMPENSES
BRILLANTS**

**MARÇ
1
20:00 h**

Lloc: SALÓ ACTES
AJUNTAMENT

CAVALCADA DEL NINOT

**MARÇ
2
19:00 h**

Lloc: AVINGUDA AL VEDAT

**BERENAR INFANTIL I
PRESENTACIÓ GRANERER**

**MARÇ
3
18:00 h**

Lloc: CASAL EL MASCLET
I SALÓ ACTES AJUNTAMENT

**PRESENTACIÓ LLIBRETS AL
CASAL, DINS LA
SETMANA CULTURAL**

**MARÇ
5
22:00 h**

Lloc: CASAL EL MASCLET

**CONCURS "A TORRENT NO
LI FALLES", DINS LA
SETMANA CULTURAL**

**MARÇ
6
21:00 h**

LLloc: CASAL EL MASCLET

FALLES 2024

CLAUSURA I LLIURAMENT DE PREMIS JOCS FLORALS

MARÇ
7
22:00 h

Lloc: CASAL EL MASCLET

SOPAR DE GERMANOR

MARÇ
9
22:00 h

Lloc: CASAL EL MASCLET

MATINAL INFANTIL

MARÇ
10
11:00 h

Lloc: CARRER RAMÓN I CAJAL

FALLES 2024

BERENAR INFANTIL

MARÇ
10
18:00 h

Lloc: CASAL EL MASCLLET

**HOMENATGE FALLERS
D'HONOR I ENTREGA DE
RECOMPENSES INTERNES**

MARÇ
13
20:00 h

Lloc: CASAL EL MASCLLET

**VISITA A LES FALLES DE
VALÈNCIA**

MARÇ
14
20:00 h

LLloc: VALÈNCIA

FALLES 2024

PLANTÀ INFANTIL

MARÇ
15
20:00 h

Lloc: RAMÓN I CAJAL

SOPAR DE LA PLANTÀ

MARÇ
15
22:00 h

Lloc: ENVELAT (CARPA)

ORNAT DE CARRER

MARÇ
15
24:00 h

Lloc: CARRER CANONGE GISBERT

TRASLLAT DE LA MARE DE DEU I ARREPLEGÀ DE PREMIS

MARÇ
16
18:00* h

Lloc: VOLTANTS DE L'ESGLÉSIA DE L'ASSUMPCIÓ

*HORARI PER CONFIRMAR

OFRENA DE FLORS A LA MARE DE DEU

MARÇ
17
18:00 h

Lloc: AVDA. AL VEDAT FINS L'ESGLÉSIA DE L'ASSUMPCIÓ

VISITA FALLES DE TORRENT I FESTA AMB XARANGA

MARÇ
18
11:00 h

Lloc: CARRERS DE TORRENT

FALLES 2024

FALLES 2024

MISSA I OPERACIÓ KILO

MARÇ
19
12:00 h

Lloc: PARRÒQUIA SANT LLUIS
BERTRAN

PASSACARRER I OFRENA DE FLORS A SANT JOSEP

MARÇ
19
13:15 h

Lloc: VEÏNAT I CARRER SANT
JOSEP

MASCLETÀ

MARÇ
19
14:00 h

Lloc: RAMÓN I CAJAL

VESPRADA INFANTIL

MARÇ
19
18:00 h

Lloc: ENVELAT (CARPA)

CASTELL I CREMÀ DE LA FALLA INFANTIL I FALLA GRAN

MARÇ
19
21:00 h

MARÇ
19
23:00 h

Lloc: CARRER RAMÓN I CAJAL

FALLERES 2024

MARÇ

- TOTS ELS DIUMENGES PREVIS A LA SETMANA FALLERA, A PARTIR DE LA CRIDA, A LES 18:00 h BERENAR AL CASAL I A L'ENVELAT (CARPA)
- TOTS ELS DIES DE LA SEMANA FALLERA A LES 8:00 h DESPERTÀ PER TOT EL VEÏNAT
- TOTS ELS DIES DE LA SETMANA FALLERA A LES 14:00 h I A LES 22:00 h DINARS I SOPARS A L'ENVELAT (CARPA)
- TOTS ELS DIES DE LA SETMANA FALLERA A PARTIR DE LES 24:00 h BALL A L'ENVELAT (CARPA)

Casa
El Chesus
Bar Restaurant

especialitat en:

Paella Valenciana

All i Pebre

Esmorzars

Dinars i Sopars

*Saló per a batejos
i combregars*

**noves
instal.lacions**

Gómez Ferrer, 104 - TORRENT - Tel.: 96 157 14 52

**FRANCISCO ROS
E HIJOS S.L.**

Agencia de Repsol Butano nº 46190

REPSOL

Llamanos al
96 155 02 28
o entra en
rosenergia.es

**SOMOS
TODA TU ENERGÍA**

e ROS Energía

IFUSTERIA MAS DEL JUTGE, S.L.

Francisco Pérez Navarro
GERENTE

C/. Perellonet, 4
Pol. Ind. Masía del juez
46900 Torrente • VALENCIA
e-mail: fperez@fusteriamasdeljutge.es

Tel. 96 158 95 89
Mov. 617 067 669

FINA ANTONINO SORIANO

PELUQUERIA FINA

DIMARTST ANCAT

C/. Ramón y Cajal, 10 - Teléfono 96 156 63 52
46900 TORRENT (Valencia)

ASESORÍA JURÍDICO LABORAL
CONTABLE, FISCAL Y SEGUROS

Asesoría Mora

¿QUÉ LE OFRECEMOS?

GESTIÓN FISCAL

- Rentas
- Patrimonio
- Módulos
- Estimación directa
- IVA
- Inspecciones de hacienda
- Impuesto sobre sociedades
- IRPF y en general todo tipo de impuestos

GESTIÓN CONTABLE

- Contabilidades de empresa
- Seguimiento y asesoramiento
- Soporte fiscal y mercantil

GESTIÓN LABORAL

- Nóminas
- Seguros Sociales
- Altas, bajas y afiliaciones
- Actuaciones en Magistratura
- Inspecciones de trabajo
- Tramitación de documentos en el ministr. de trabajo
- Prevención de riesgos laborales
- Jubilaciones

ASESORAMIENTO GENERAL SOBRE:

- Creación de nuevas empresas
- Tramitación de documentos empresariales
- Representación ante organismos oficiales
- Asesoramiento jurídico (penal, civil, mercantil, etc.)
- Recursos ante los organismos oficiales, económicos y administrativos
- Tramitación y solicitud de subvenciones

¡¡NO LO DUDE!! Llame sin compromiso
Total atención y seriedad • Disponibilidad y visita a domicilio

EN TORRENT
Avda. País Valencià, 86-1.º. 2.ª
Telfs. 96 157 26 41 - 96 109 82 13
Fax 96 157 26 41

REGALOS X EVENTOS
Bodas - Comuniones - Bautizos - Asociaciones

C/. Ramón y Cajal, 16. Torrent
T. 961 079 808

La Pitiusa

MODA &
COMPLEMENTOS

C/ Ramón y Cajal, 18-bajo-derecha
TORRENT

@ lapitiusatorrent@gmail.com

606 94 90 44

@lapitiusatorrent

@lapitiusatorrent

WhatsApp 645 47 40 91

Facebook
INSTAGRAM

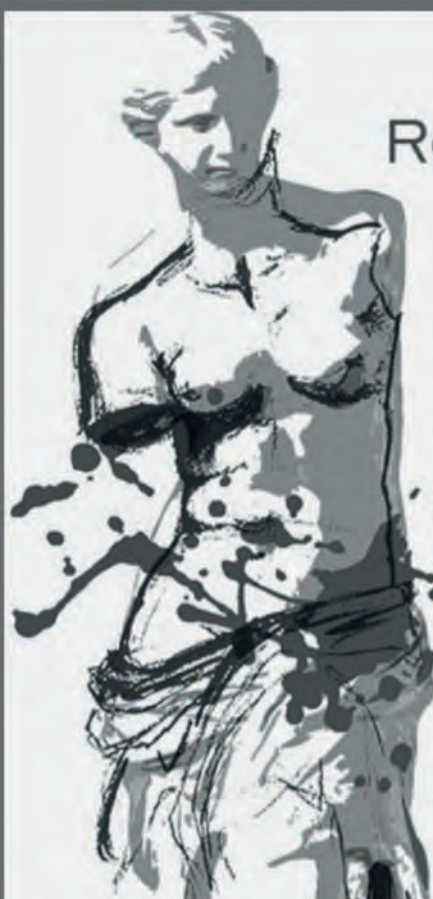
VIAJES EL MOLÍ

c/Músico José Ortí Soriano, 12 bajo 4600 Torrent

ROBERTO MARTINEZ ALBIÑANA
DR. BELLAS ARTES

*Academia de
Bellas Artes*

C/RAMÓN Y CAJAL, 10
46900 TORRENT

96 006 12 35

Síguenos en:

info@academiaromaral.es
www.academiaromaral.es

ROMARART

Atención personalizada.
Todas las técnicas de Dibujo/Pintura. Escultura.
Preparación para exámenes de ingreso/pruebas
de acceso (EASD y Bellas Artes).
Repaso de dibujo técnico ESO/Bachiller.

ALMACENES DE CONSTRUCCIÓN

HERMANOS FENOLL

C/Valencia, 119 bajo
46900 Torrent
Valencia

Tel: 96 1550407
E-mail: fenoll@grupobdb.com
www.grupobdb.com

**SANEAMIENTO Y
SUMINISTROS**

LA ERMITA, S.L.

ALMACÉN DE FONTANERÍA Y CALEFACCIÓN

MANETES

**➤ VENTA Y LEGALIZACIÓN EN
INSTALACIONES DE:**

- Calefacción**
- Fontanería**
- Riegos e Incendios**
- Gas y demás Fluidos**

- SANEAMIENTOS Y GRIFERÍAS**
- MUEBLES Y ESPEJOS DE BAÑO**
- MAMPARAS DE BAÑO**
- DEPURADORES Y BARRACUDAS**
- CALENTADORES**

C/. Músico Mariano Puig Yago, 12 - Bajo • 46900 TORRENT (Valencia)
Tels. 961 570 852 • 692 639 111 • saneamientoermita@gmail.com

expert

ELECTRODOMÉSTICOS

Rafael Peris Verdejo

Servicio Técnico · TV color · Vídeo · HI-FI

Todas las marcas

Aire Acondicionado

C/ Músico José Mª Merino, 26 · Tel. y Fax 96 155 54 20
e-mail: rafaperis_731@msn.com - 46900 Torrent (Valencia)

ESTILO y MODA
(Hombre, Niños)

PELUQUERÍA **TEO**

Teodoro Segura Rodríguez

ESTILISTAS PELUQUEROS

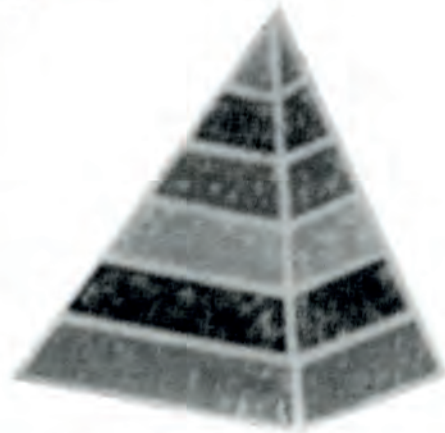
Tel. 663 572 099

Calle Hernández Malillos, 39 - Bajo

46900 TORRENT (Valencia)

Nou Gradimar *S.L.U.*

REALIZAMOS TRABAJOS DE
CONSTRUCCIÓN Y DECORACION
EN TODO TIPO DE MARMOL

SILESTONE
by COSENTINO

COMPAC
MARMOL & QUARTZ

C/. Valencia, 152 • Tel. y Fax 96 155 06 29
46900 T O R R E N T (Valencia)
e-mail: marmolesgradimar@hotmail.com

DESAYUNOS, ALMUERZOS Y
MERIENDAS

ABRIMOS DE LUNES A DOMINGO

PZA. CORTES VALENCIANAS, 12 B

TORRENT

Grupo

VALMI

almacén 650 499 433
tienda 650 448 893
administracion@grupovalmi.com

Camí Reial esquina
C/ Alicante nº 2
Torrent (València)

DISTRIBUIDORES DE:

FONTANERÍA - CALEFACCIÓN - RIEGOS - DEPURADORES
ELECTRODOMÉSTICOS - AIRE ACONDICIONADO - MUEBLES BAÑO
SANITARIOS - GRIFERÍAS - AZULEJOS - PUERTAS DE PASO - COCINAS

CONÓCENOS

grupovalmi.com
facebook.com/grupovalmi

Grupo

VALMI

Sistemas Técnicos **Jover**

- ALUMINIO
- HIERRO
- ACERO INOXIDABLE
- VENTANAS Y PUERTAS
- ENREJADOS
- AUTOMATISMOS
- MALLORQUINAS
- CRISTALERIA
- TOLDOS
- MAMPARAS BAÑO

C/. Padre Méndez, 71 - 46900 TORRENT
Tel. y Fax 96 155 11 64 - Móv. 615 818 368
www.aluminiosjover.com e-mail: tecjo@ono.com

HERNANOS
Caballer
Pirotécnicos sl

De la tradición surge una empresa
dinámica y renovadora que, con el
trato directo y exclusivo, obtiene la
confianza y satisfacción mútua

Dpto. Comercial: José Tronch Toledo
Tel. 665 664 137
tronch@hnos-caballer.com
www.hnos-caballer.com

Especialidad en
Almuerzos y Comidas
Tapas Variadas • Excelente Café

BAR

VARIEDAD DE
COMIDAS
PARA LLEVAR

L'HORTA

Ramón y Cajal, 13
Teléfono **960510294** • TORRENT (Valencia)
XPAU-2 **695216054**

ARG HABITAT VEDAT

- Servicios inmobiliarios
- Valoraciones de inmuebles
- Servicios técnicos y arquitectura
- Financiaciones e hipotecas

Gómez Ferrer 25, Bajo. Torrent, (Valencia)

636 564 188

TACÓN

**REPARACIONES DE CALZADO, COMPOSTURAS Y
COMPLEMENTOS DE PIEL**

C/ RAMÓN Y CAJAL, 41 (TORRENT)

 96 155 10 72

 722 76 03 61

 tacon_torrent

**AHORA TAMBIÉN SERVICIO DE COPIAS DE MANDO DE COCHE Y
GARAJE**

 613 934 565

Horno tradicional
ANCHEL
desde 1920

centro de
artesanía
comunitat valenciana

DESPACHO

AVD. EL VEDAT, 113
46900 TORRENT (VLC)
96 155 10 50

OBRADOR - DESPACHO

C/ LA PLANA, 1
46900 TORRENT (VLC)
96 156 37 57

COLECTIVIDADES - RESTAURANTES - RESIDENCIAS

**ANAR
Y
TORNAR**

BOCADILLOS-TAPAS

**C/ Ramón y Cajal, 32 bajo
46900 TORRENT**

Tels.: 960 702 126 - 661 190 952

Centro Veterinario CPG

Carlos Rubini Puig
Veterinario

---

 96 019 27 48 - 655 070 853

 Calle Ramón y Cajal, 40
46900 Torrent

DISFRUTA DE LAS FALLAS CON UNA GRAN VARIEDAD EN TAPAS Y BOCADILLOS

CONSULTA NUESTROS
MENÚS ESPECIALES

Bar Hermanos López - Desde 1979
C/ Valentín Planells 18, Torrent
Reservas: 96 155 92 71

**La nostra Comissió ha sigut
beneficiaria de la su bvençió
atorgada per la Diputació
Provincial de Valencia a les
Falles 2024**

**DIPUTACIÓ DE
VALÈNCIA**

Colze a colze amb els Ajuntaments

LA FALLA RAMÓN I CAJAL I VOLTANTS DE TORRENT, HA EDITAT LA QUANTITAT DE 400 EXEMPLARS, NUMERATS DE L'1 AL 400

Este llibret amb el número _____ ha sigut entregat a _____

El President

El Secretari

Amb les Falles,
de tota la vida.

